

תפסיר רס"ג

דהד ללכח שבת ושני וחמישי

יב א) אדי קאל אללה לאברם. אמין מן ארציד ומולדך ובית אביך. אלי אלבלד אלדי אוריד: ב) ואצנע מנד אמה כפירה. ואבארך פיד. ואעצ'ם אסמד. ותפון ברפה: ג) ואבארך מבארך.

יב א ויאמר יהוה אל-
אברם לך-לך מארצך
וממולדתך ומבית אביך
אל הארץ אשר אראנך:
ואמר יי לאברם. איזל לך. מארעד

ומילדותך ומבית אבך. לארעא דאחזינך: ב) ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה: ואעבדך לעם סג' ואברכך. וארבי שמך. ותהי מברך: ואברכה מברכך ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה: ואברך מברך. ומלטטך אלוט.

רס"י

ואגדלה שמך וזה שאומרים אלהי יעקב. יכול יהיו חותמין בכלן, תלמוד לומר והיה ברכה, בך חותמין ולא בהם: מארצך. והלא כבר יצא משם עם אביו ובא עד לחרן, אלא כך אמר לו התרחק עוד משם וצא מבית אביך: אל הארץ אשר אראך. לא גלה לו הארץ מיד, כדי לחבבה בעיניו, ולתת לו שכר על כל דבור ודבור. פיוצא בו (נראשית כז ז) את בך את יחידך אשר אהבת את יצחק, פיוצא בו (כז ז) על אחד ההרים אשר אמר אליך, פיוצא בו (יו"ט ג ז) וקרא עליך את הקריאה אשר אנכי דובר אליך: ג ונברכו בך כל משפחת האדמה. יש אנדות רבות, וזהו פשוטו אדם אומר לבנו תהא פאברך, וכן כל ונברכו בך שבמקרא, וזה מוכיח (נראשית מ"ט ס) בך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים

יב 6 לך לך. להנאתך ולטובתך, ושם אעשך לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד שאודיע טבעך בעולם: ז ואעשך לגוי גדול. לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם, לך הזקק לשלש ברכות הללו שהבטיחו על הבנים, ועל הממון, ועל השם. (וזהו ואגדלה שמך, הריני מוסיף אות על שמך, שעד עכשיו שמך אברם מכאן ואלף אברהם, ואברהם עולה רמ"ח כנגד איבריו של-אדם): ואברכך. בממון: והיה ברכה. הברכות נתנות בידך, עד עכשיו היו בידי ברכתי את אדם ואת נח ואותך, ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפוץ. דבר אחר ואעשך לגוי גדול וזה שאומרים אלהי אברהם, ואברך וזה שאומרים אלהי יצחק.

תפסיד רס"ג

וַיִּתְּבָרְכוּן בְּדִילְךָ כֹּל זֹרְעֵי אֲרָעָא:

וַיִּלְךָ אַבְרָם כְּאִשְׁרֵי דְבַר

אֱלֹהֵי יְהוָה וַיִּלְךָ אִתּוֹ לֹט

וְאַבְרָם בֶּן־חַמֶּשׁ שָׁנִים

וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּעֵצָתוֹ

מִחֶרֶן: וְאִזְל אַבְרָם כְּמָא דְמַלְלִיל

עַמִּיָּה יי. וְאִזְל עַמִּיָּה לֹט. וְאַבְרָם בַּר

שִׁבְעִין וְחַמִּישׁ שָׁנִין בְּמַפְקִיָּה מִחֶרֶן:

וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי

אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם

אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחָרָן

וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן:

וַדַּבֵּר אַבְרָם יַת שָׂרִי אֶתְתִּיָּה וַיֵּת לֹט בַּר אָחִיוֹהִי. וַיֵּת כָּל קַנְיָנָהוֹן דְּקַנּוּ.

וַיֵּת נַפְשָׁתָא דְשַׁעֲבִידוֹ לְאוֹרִיתָא בְּחָרָן. וַנִּפְקוּ. לְמִיזִל לְאַרְעָא דְכְנַעַן.

וְאִתּוֹ לְאַרְעָא דְכְנַעַן: וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְץ עַד מְקוֹם

שָׁכֵם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה וְהַכְנַעְנִי אִז בְּאַרְץ: וַעֲבַר

אַבְרָם בְּאַרְעָא. עַד אֶתֶר שָׁכֵם. עַד מִישַׁר מוֹרָה. וַכְּנַעְנָאָה בְּכַן

וְאֵלְעֵן שְׂאֲתַמִּיד. וַיִּתְּבָאֲרָךְ
בְּךָ. גְּמִיעַ עֲשֵׂאִיר אֱלֹאֲרִי:
(ד) פְּמִצָּא אַבְרָם כְּמָא קָאֵל לֵה
אֱלֹלָה. וּמִצָּא מְעָה לֹט. וְכַאֲן
אַבְרָם. אַבְן כִּמְס וְסַבְעִין סְנָה.
חִין כִּרְג מִן חֶרֶן: (ה) פְּאֲכִיד
אַבְרָם שְׂרִי זִוְגָתָה וְלֹט אַבְן
אֲכִיָּה. וְגְמִיעַ סְרַחְתָּם אֱלֹדִי
מְלֻכָּה. וְאַלְנָפּוֹס אֱלֹתִי
אֶכְתִּסְבוּהָא פִי חֶרֶן. וְכִרְגוּ.
לְיִמְצִוֹ אֱלֹי בְּלָד כְּנַעַן. וְגֵאוּ
אֱלִיָּה: (ו) פְּטָאָף אַבְרָם פִי

• כס"י •

כְּאַפְרִים וְכַמְנֶשֶׁה: כֵּ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן. וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְץ. נְכַנְס לְתוֹכָה: עַד
שְׁהַכְנִיסֵן תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה, אַבְרָהָם מְגִיר
אֶת הָאֲנָשִׁים, וְשָׂרָה מְגִירַת הַנָּשִׁים, וּמַעֲלָה
עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב כְּאֵלוֹ עֲשָׂאוּם. וּפְשׁוּטוֹ
שְׁל־מְקָרָא עֲבָדִים וְשִׁפְחוֹת שְׁקִנּוּ לָהֶם, כְּמוֹ
(סס ל"א) עֲשָׂה אֶת כָּל הַכְּבוֹד הַזֶּה, (כַּמְדִּי כַד יֵס)
וְיִשְׂרָאֵל עֲשָׂה חֵיל, לְשׁוֹן קוּנָה וְכוּנְס:

וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְץ. נְכַנְס לְתוֹכָה: עַד
מְקוֹם שָׁכֵם. לְהַתְּפַלֵּל עַל בְּנֵי יַעֲקֹב כְּשִׁיבָאוּ
לְהִלָּחֵם בְּשָׁכֵם: אֵלּוֹן מוֹרָה. הוּא שָׁכֵם,
הָרְאָהוּ הַר גְּרִיזִים וְהַר עֵיבַל שְׁשָׁם קָבְלוּ
יִשְׂרָאֵל שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה: וְהַכְנַעְנִי אִז בְּאַרְץ.
הָיָה הוֹלֵךְ וְכוּבֵשׁ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְזִרְעוֹ
שְׁל־שָׁם, שְׁבַחְלָקוֹ שְׁל־שָׁם נִפְלָה כְּשַׁחְלָק נַח

תפסיר רס"ג

אלבֹּלֵד. אֵלֵי מוֹצֵעַ נֶאֱבָלוּס.
אֵלֵי מִרְגַּם מוֹרָה. וְאֶלְכַנְעַאֲנִיין
חִינִיד' (קרי: חִינְאֲדִין) פִּיה:
(ז) תִּים תִּגְלִי לֵה אֵלֵלֵה. וְקֹאֵל.
לְנִסְלֵךְ. אֵעֵטִי הַדִּיא אֶלְבֹּלֵד.
וּבְנֵא תִים מִדְּבַחָא. לֵלֵה
אֶלְמִתְגְּלִי לֵה: (ח) וְאֶנְתְּקֵל מִן
תִּים אֵלֵי אֶלְגָּבֵל. מִן שְׂרָקִי בֵית
אֵל וּמִד תִּים כְּבֵאָה. בֵּית אֵל
מִן אֶלְמִגְרִב וְעִי מִן אֶלְמִשְׂרָק.
וּבְנֵא תִים מִדְּבַחָא לֵלֵה. וְדֵעֵא
בְּאֶסְמָה: (ט) וְרַחֵל אֶבְרָם. כֹּל
מֵא מִד רַחֵל אֵלֵי אֶלְקַבְלָה:

בְּאַרְעָא: ^ז וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-
אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזַרְעֲךָ אֲתָן
אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבִן שָׁם
מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנְּרָאָה
אֵלָיו: וְאֶתְגְּלִי יי לְאַבְרָם. וַאֲמַר.
לְבִנְךָ. אֲתִינ ית אַרְעָא הָדָא. וּבְנֵא תִמֵּן
מִדְּבַחָא קָדָם יי דְּאֶתְגְּלִי לִיָּה:
ח וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הַהֲרָה
מִקְדָּם לְבֵית-אֵל וַיֵּט

אֶהְלֵה בֵּית-אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיְבִן-שָׁם מִזְבֵּחַ
לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: וְאֶסְתַּלַּק מִתַּמָּן לְטוֹרָא.
מִמְדִּנְחָ. לְבֵית אֵל וּפְרָסִיָּה לְמִשְׁפָּנִיָּה. בֵּית אֵל מִמְעַרְבָּא וְעִי מִמְדִּנְחָא.
וּבְנֵא תִמֵּן מִדְּבַחָא קָדָם יי וְצִלִי בְּשֵׁמָא דִּיִּי: ט וַיִּסַּע אַבְרָם
הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנְּגַבָּה: וְנִטַּל אַבְרָם אֲזִיל וְנָטִיל לְדָרוֹמָא:

— כס"י —

נְמִצָּאָת בֵּית אֵל בְּמַעְרְבוֹ, וְהוּא שְׁנַאֲמַר בֵּית
אֵל מִיָּם: אֶהְלוֹ. אֶהְלֵה כְּתִיב, בְּתַחֲלָה נָטָה
אֶת אֶהֱל אֶשְׁתּוֹ וְאַחַר כֵּן אֶת שְׁלוֹ: וַיְבִן שָׁם
מִזְבֵּחַ. נִתְנַבֵּא שְׁעֵתִידִין בְּנִי לְהַכְשֵׁל שָׁם עַל
עוֹן עֵכָן וְהַתְּפַלֵּל שָׁם עֲלֵיהֶם: ט הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ.
לְפָרְקִים, יוֹשֵׁב כָּאֵן חֲדָשׁ אוֹ יוֹתֵר וְנִסּוּעַ מִשָּׁם
וְנוֹטָה אֶהְלוֹ בְּמִקּוֹם אַחַר, וְכֹל מִסְעָיו הַנְּגַבָּה

אֶת הָאָרֶץ לְבְנָיו, שְׁנַאֲמַר (כְּרַשִּׁיט יד יח) וּמִלְכִי
צָדֵק מִלְךְ שְׁלָם, לְפִיכֵךְ (פְּסוּק ז) וַיֹּאמֶר ה' אֵל
אַבְרָם לְזַרְעֲךָ אֲתָן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, עֲתִיד
אֲנִי לְהַחְזִירָהּ לְבְנֵיךָ שְׁהֵם מוֹרְעוּ שְׁלִשָׁם:
ז וַיְבִן שָׁם מִזְבֵּחַ. עַל בְּשׁוּרְת הַיָּרְע וְעַל
בְּשׁוּרְת אָרֶץ יִשְׂרָאֵל: ח וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם. אֶהְלוֹ:
מִקְדָּם לְבֵית אֵל. בְּמִזְרָחָה שְׁלִבֵּית אֵל.

זֶלֶק הַדְּקוּק: הַמִּקְדָּם. בְּקִצַּת סְפָרִי תִימֵן בְּתִבְרִי: וַיְבִן שָׁם מִזְבֵּחַ. כִּי לֹא
יָבֹאוּ בְּסְפָרִי סְפָרֵד שְׁנֵי פִשְׁטִין בְּתִיבָה אֵלָא אִם יֵשׁ אַחֲרֵיהּ אוֹת אַחַת אוֹ שְׁתֵּים קוֹדָם הַזֶּקֶף וְהִיא
מִלְרַע. וְכ"כ מִהֶרַם"ל:

תפסיד רס"ג

פ ויהי רעב בארץ וירד
 אברם מצרימה לגור שם
 כי כבד הרעב בארץ:
 והיה כפנא בארעא. ונחת אברם
 למצרים לאתותבא תמן. ארי תקיף
 כפנא בארעא: ויהי כאשר
 הקריב לבוא מצרימה
 ויאמר אל-שרי אשתו

(י) ת'ם כאן גוע פי אלבלד.
 פאנחדר אברם אלי מצר
 ליספן ת'ם. אד' אשתד אלגוע
 פי אלבלד: יא) פלמא קרב מן
 אלדכיל אלי מצר. קאל לשרי
 זוגתה. האנא אעלם. אנד
 חסנדי אלמנצ'ר: יב) אכיאף אן
 ראד אלמצריון. קאלו תדיה
 זוגתה. קתלוני ואסתבקוד:
 יג) קולי אנתי אכיתי. לקבל אן
 יחסן אלי בסבבד. ותחיא נפסי

הנה-נא ידעתי כי אשה יפת-מראה את: והיה.
 כד קריב למיעל למצרים. ואמר לשרי אתתיה. הא כען ידענא. ארי
 אתתא שפירת חיזו את: והיה כי-יראו אתך
 המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך
 יחי: ויהי ארי יחזון יתיך מצראי. וימרון אתתיה דא. ויקטלון יתי
 ויתיך יקיימו: אמרי-נא אחתי את למען
 ייטב-לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך: אימרי
 כען דאחת את. בדיל דייטב לי בדיליך. ותתקים נפשי בפתגמכי:

— כס"י —

ללכת לדרומה של-ארץ ישראל והוא לצד
 ירושלים שהיא בחלקו של-יהודה, שנטלו
 בדרומה של-ארץ ישראל הר המוריה שהיא
 נחלתו: ירעב בארץ. באותה ארץ לבדה,
 לנסותו אם יתרחק אחר דבריו של-הקדוש
 ברוך הוא שאמר לו ללכת אל ארץ כנען,
 ועכשיו משיאו לצאת ממנה: יא הנה נא
 ידעתי. מדרש אגדה עד עכשיו לא הכיר
 בה מתוך צניעות שבשניהם, ועכשיו על ידי

מעשה הכיר בה. דבר אחר מנהג העולם
 שעל ידי טורח הדרך אדם מתבזה, וזאת
 עמדה ביפיה. ופשוטו של-מקרא הנה נא
 הגיע השעה שיש לדאוג על יפיה, ידעתי זה
 ימים רבים כי יפת מראה את, ועכשיו אנו
 באים בין אנשים שחורים ומכוערים, אחיהם
 של-בושים, ולא הרגלו באשה יפה. ודומה לו
 (כחשית יט ז) הנה נא אדני סורו נא: יג למען
 ייטב לי בעבורך. יתנו לי מתנות:

תפסיר רס"ג

בגרידתך: יד) פלמא דכיל אברם
אלוי מצר. ראוי אלמצריון
אלאמראה. אנהא חסינה
גדא: טו) וראודה ריסא פרעון.
פמדחוא ענדה. ואכדית
אלוי מנולה: טז) ואחסן אלוי
אברם בסבבגא. וצאר לה גינם
ובקר וחמיר. ועביד ואמא.
ואתאן וגמאל: יז) פתואעד
אללה פרעון. בבלאיא עצימה
ואלה. בסבב שרי זוגה
אברהם: יח) פדעא פרעון

וַיְהִי כְּבֹא אֲבָרָם מִצְרִימָה וַיְרֹאוּ
הַמִּצְרִים אֶת־הָאִשָּׁה כִּי־
יָפָה הִוא מְאֹד: וַהֲוֶה. כַּד עַל
אֲבָרָם לְמִצְרַיִם. וַחֲזוּ מִצְרָאִי יֵת אֶתְתָּא.
אַרִי שְׁפִירָא הִיא לַחֲדָא: טו) וַיְרֹאוּ
אֶתְהָ שְׂרֵי פִרְעָה וַיְהַלְלוּ
אֶתְהָ אֶל־פִּרְעָה וַתִּקַּח
הָאִשָּׁה בֵּית פִּרְעָה: וַחֲזוּ יֵתָה

רבבכי פרעה. ושבחו יתה לפרעה. ואדברת אתתא לבית פרעה:
טז) ולאברם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר
וחמרים ועבדים ושפחת ואתנת וגמלים:
ולאברם אוטיב בדילה. והווי ליה עאן ותורין וחמרין. ועבדין ואמהן.
ואתנן וגמלין: טז) וינגע יהוה | את־פרעה נגעים
גדלים ואת־ביתו על־דבר שרי אשת אברם:
ואיתי יי על פרעה. מכתשין רבבין ועל אנש ביתיה. על עיסק שרי
אתת אברם: יז) ויקרא פרעה לאברם ויאמר

— כס"י —

יד ויהי כבוא אברם מצרימה. הנה לו
לומר כבואם מצרימה, אלא למד שהטמין
אותה בתבה ועל ידי שתבעו את המכס
פתחו וראו אותה: טו) ויהללו אותה אל
פרעה. הללוה ביניהם לומר הגונה זו למלך:
טז) ולאברם היטיב. פרעה בעבורה. [נתן
לו מתנות]: יז) וינגע ה' וגוי. במכת ראתן
לקה, שהתשמיש קשה לו: ואת ביתו.
כתרגומו ועל אנש ביתיה (ומדרשו לרבות
כותליו ועמודיו וכליו): על דבר שרי. על פי
זלק הדקדוק: טו) ויהללו. השוא שבלמ"ד נח כי אין געיא בה"א בכל ספרי תימן:

תפסיד רס"ג

באברם. וקאל לה. מא ד'א צנעת בי. ולם לם תכ'ברני. אנהא ווגתך: יט) לם קלת הי אכתי. חתי אתכ'דתהא לי ווגה. ואלאן. הודיא ווגתך כ'דהא ואמין: כ) פוכל עליה פרעון קומא. בדר'קו בה. ובזוגתה וכל מאלה:

יג א) פצעד אברם מן מצר. הו וזוגתה וכל מאלה. ולוט מעה אלוי אלקבלה: ב) ואברם עצים

מה-זאת עשית לי למה
לא-הגדת לי כי אשתך
הוא: וקרא פרעה לאברם. ואמר. מא
דא עבדת לי. למא לא חוית לי. ארי
אתך היא: יט) למה אמרת
אחתי הוא ואקח אתה לי
לאשה ועתה הנה אשתך
קח ולך: למא אמרת אחת היא.

ודברית יתה. לי לאתו. וכען. הא אתך דבר ואיזיל:
ב) ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו
ואת-אשתו ואת-כל-אשר לו: ופקיד עלוהי. פרעה
גוברין. ואלויאו יתיה. וית אתתיה וית כל דליה: יג) ויעל
אברם ממצרים הוא ואשתו וכל-אשר-לו
ולוט עמו הנגבה: וסליק אברם ממצרים. הוא. ואתתיה וכל
דליה. ולוט עמיה לדרומא: ב) ואברם כבד מאד במקנה

— כש"י —

דבורה, אומרת למלאך הך והוא מכה: יג) ויעל אברם וגוי הנגבה. לבא לדרומה
של-ארץ ישראל כמו שאמור למעלה (פסוק ט)
הלך ונסוע הנגבה, להר המזריה, ומכל
מקום פשהוא הולך ממצרים לארץ כנען
מדרום לצפון הוא מהלך, שארץ מצרים
בדרומה של-ארץ ישראל, כמו שמוכיח
במסעות ובגבולי הארץ: ב) כבד מאד. טעון
בתרגומו ואלויאו:

תפסיר רס"ג

גָּדָא. בַּאֲלִמְאֻשִׁיהּ. וְאִלְפָצִיָּהּ
וְאִלְדִּיָּהּ: (ג) וּמְצִיאָא פִּי
מְרֵאֲחֵלָה. מִן אֱלֻקְבֵלָה אֱלִי
בֵּית אֵל. אֱלִי אֱלִמוּצִיעַ. אֱלִדִי
כַּאן תִּים כִּיבֵאָה פִּי אֱלֵאֲבֵתְדָא.
בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עֵי: (ד) אֱלִי
מוּצִיעַ אֱלִמְדִּיבֵת. אֱלִדִי צִנְעָה
תִּים אֱלֵא. פִּדְעָא תִים. אֲבָרַם
בְּאִסַּם אֱלֵלָה: (ה) וְאִצִּיאָא לְלוּט.
אֱלִסְאִיר מַע אֲבָרַם. כַּאן גִּנְם
וּבְקָר וְאִכְבִּיָּה: (ו) וְלֹם יַחְמֵלְהֵמָא

בְּכֶסֶף וּבְזָהָב: וְאֲבָרַם תִּקְוִי
לְחֻדָּא. בְּבַעֲרָא. בְּכֶסֶף וּבַדְהָבָא:
וְיִלְךָ לְמִסְעֵיו מִנְגִּב וְעַד-
בֵּית-אֵל עַד-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-
הָיָה שֵׁם אֵהֱלָה בְּתַחֲלָה
בֵּין בֵּית-אֵל וּבֵין הָעֵי: וְאִזְל
לְמִשְׁלֹנְהִי. מְדָרוּמָא וְעַד בֵּית אֵל. עַד
אֲתָרָא. דְּפִרְסִיָּה תַמָּן לְמִשְׁכְּנֵיהּ

בְּקַדְמֵיתָא. בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עֵי: ד
אֲשֶׁר-עָשָׂה שֵׁם בְּרֵאשִׁנָּה וַיִּקְרָא שֵׁם אֲבָרַם
בְּשֵׁם יְהוָה: לְאַתֵּר מִדְּבָחָא. דְּעַבְדַּת תַּמָּן בְּקַדְמֵיתָא. וְצִלִּי תַמָּן.
אֲבָרַם בְּשֵׁמָא דִּי: **(שְׁלִישִׁי)** ד
אֶת-אֲבָרַם הָיָה עֶאָן-וּבְקָר וְאֵהֱלִים: וְאִף לְלוּט.
דְּאִזְל עִם אֲבָרַם. הוּוּ עֵן וְתוֹרִין וּמִשְׁכְּנֵין: ד
הָאָרֶץ לְשֶׁבֶת יַחְדוֹ כִּי-הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא

— כ"ט —

משאות: ג וילך למסעיו. פשחור ממצרים
לארץ כנען הנה הולך ולן באכסניות שלן
בהם בהליכתו למצרים. למדך דרך ארץ
שלא ישנה אדם מאכסניא שלו. דבר אחר
בחזרתו פרע הקפותיו: מנגב. ארץ מצרים
בדרומה של-ארץ כנען: ד אשר עשה שם
בראשנה ויקרא שם. ואשר קרא שם
זלק הדקדוק: ג אשר הנה שם אהלה. ה"א דהיה מלעיל: ה וגם ללוט. הגימ"ל בדרכן: הנה
צאן. תיבת היה מלרע:

תפסיד רס"ג

אלבלד אן יקימא גמיעא. אד' כאן סרחה'מא פתי'רא. ולם יטיקא אן יקימא גמיעא: (ז) וכאנת כ'צומה. בין רעא מאשיה' אברם. ובין רעא מאשיה' לוט. ואלכנעאנין ואלפרזיין. היניד' (קרי: חינואדין) מקימין פי אלבלד: ח) חתי קאל אברם ללוט. לא תפון כ'צומה ביני ובינד. ולא בין רעאתי ורעאתך. לאנא קום די' קראבה: ט) אלא אן גמיע אלבלד בין ידיך. אנפרד עני.

יכלו לשבת יחדו: ולא סוברת יתהון. ארעא למתב פחדא. ארי הוה קנינהון סגי. ולא יכילו למתב פחדא: ויהי-ריב בין רעי מקנה-אברם ובין רעי מקנה-לוט והכנעני והפרזי אז ישב בארץ: והות מצותא. בין רען בעיריה דאברם. ובין רען בעיריה דלוט. וכנענאה ופרזאה. בכין יתיב בארעא: ויאמר אברם

אל-לוט אל-נא תהי מריבה ביני ובינד ובין רעי ובין רעיך פי-אנשים אחים אנחנו: ואמר אברם ללוט. לא כען תהי מצותא בינא ובינד. ובין רעותי ובין רעותך. ארי גוברין אחין אנחנא: הלא כל-הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם-השמאל ואימנה ואם-הימין ואשמאילה: הלא כל ארעא קדמד. אתפרש

— רס"ג —

ויהי ריב. לפי שהיו רועים של-לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגול, והם אומרים נתנה הארץ לאברם, ולו אין יורש, ולוט יורשו, ואין זה גול, והכתוב אומר והכנעני והפרזי אז ישב בארץ ולא זכה בה אברם עדיין: ז) ואנשים אחים. קרובים. ומדרש אגדה דומין בקלסתר פנים: ט) אם השמאל ואימנה. בכל אשר תשב, לא אתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר. וסוף דבר הצרף לו שצאמר (י' יד) וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו': ואימנה. אומין את עצמי כמו זולק הדקדוק: ו) ואשמאילה. תרגום שלנו ואצפנך, פירוש בעל כרחך. שכל כוונת אברהם לילך לדרום שהוא הימין. וכ"כ רבינו בחיי ושל"ה שכן הוא בנוסחאות מדוקדקות וכ"כ בספר עיר גבורים:

תפסיר רס"ג

אמא יסרה פאתיאמן. ואמא
ימנה פאתיאסר: י) פרפע לוט
עינאה. וראי גמיע מרג
אלארדן. אן פלה סקי. קבל אן
יהלך אללה סדום ועמורה.
כגנאן אללה פארץ מצר.
אלי אן תגי אלי זגר:
יא) פאכ'תאר לה לוט. גמיע
מרג אלארדן. ורחל מן
אלמשרק. ואנפרד כל אמר ען
אכיה: יב) אברם אקאם פי

כען מלותי. אם את לצפונא אנא
לדרומא. ואם את לדרומא ואצפנד:
וּיִשָּׂא-לוֹט אֶת-עֵינָיו
וַיֵּרָא אֶת-כָּל-כְּבֹד הַיְרֵדָן
כִּי כָּלָה מִשְׁקָה לְפָנָיו
שַׁחַת יְהוָה אֶת-סְדוֹם
וְאֶת-עַמּוֹרָה כִּגְן-יְהוָה
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶבְרָם צֶעֶר:

וזקף לוט ית עינוהי. וחזא ית כל מישר ירדנא. ארי כולה בית שקיא.
קדם חבלות יי. ית סדום וית עמרה. כגנתא דיי פארעא דמצרים. מטי
צער: יא) ויבחר-לו לוט את כל-כבוד הירדן ויסע
לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו: ובחר ליה לוט.
ית כל מישר ירדנא. ונטל לוט בקדמיתא. ואתפרשו. גבר מלות
אחוהי: יב) אברם ישב בארץ-כנען ולוט ישב
בערי הכפר ויאהל עד-סדם: אברם יתיב פארעא

— רס"י —

ואשמאילה אשמאיל את עצמי. ואם תאמר
היה לו לנקד ואימינה, כף מצינו במקום אחר
(ט"ז יד יט) אם אש להמין ואין נקוד להימין:
יבי כלה משקה. ארץ נחלי מים: לפני
שחת ה' את סדום ואת עמורה. היה
אותו מישור: כגן ה'. לאילנות: פארץ
מצרים. לזרעים: באכה צער. עד צער.

זלק הדקדוק: לפני שחת יי. תרגום שלנו קדם חבלות יי. תרגם כן שלא ליחס הפורענות
אליו ית' עצמו שהוא הוא הפועל כי אם הרעה שעשה היא הפועלת כמאמר הנביא תיסרך
רעתך. וכך כתוב כי גמול ידיו יעשה לו, לא אמר יעשה לו בפת"ח. וכן נמי מתרגם גם הדפוס
לקמן פרשת וירא ויהי בשחת, בחבלות. ואין לחוש לגידוף דהא כתיב אחריו ית קרוי. ומה
שהזכיר השם, להגיד כי גזירתו ית' היא:

תפסיד רס"ג

בלד כנעאן. ולוט. אקאם פי קרי אלמרג. וכיים אלי סדום: יג) ואהל סדום. אשראר כיאטיין. ללה גרא: יד) תם קאל אללה לאברם. בעד מא פארקה לוט. ארפע עיניך ואנציר. מן אלמוצע אלדי אנת תם. שמאלא וגנובא ושרקא וגרבא: טו) אן גמיע אלארץ. אלתי תראה לך אעטיהא. ולנסלך אלי אלדהר: טז) ואציר נסלך פתראב אלארץ. חתי אן אמכן

דכנען. ולוט. יתיב בקרוי מישראל. ופרס עד סדום: יג) ואנשי סדם רעים וחטאים ליהוה מאד: ואנשי סדום. בישין בממונהון וחייבין בגויתהון. קדם יי לחדא: יד) ויהוה אמר אל-אברם אחרי הפרד-לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר-אתה שם צפנה ונגבה

וקדמה וימה: ויי אמר לאברם. בתר דאתפרש לוט מעמיה. זקוף בען עינך וחזי. מן אתרא דאת תמן. לצפונא ולדרומא ולמדנחא ולמערבא: טו) כי את-כל-הארץ אשר-אתה ראה לך אתננה ולזרעה עד-עולם: ארי ית כל ארעא. דאת חזי לך אתננה. ולבנד עד עלמא: טז) ושמת י את-זרעה כעפר הארץ אשר | אם-יוכל איש למנות את-עפר הארץ גם-זרעה ימנה: ואשוי ית בנד סגיאין בעפרא דארעא. כמא דלית אפשר לגבר. לממני ית עפרא

— רס"י —

נטה אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום: יודעים רבונם ומתכוננים למרוד בו: יד) אחרי יג) ואנשי סדום רעים. ואף על פי כן לא נמנע לוט מלשבון עמהם. ורבתינו למדו מכאן (משלי י ז) שם רשעים ירקב: רעים. בגופם: וחטאים. בממונם: להי מאד. לא ימנה:

שמון המור (י) שא נא. יש להפריד הדבקים דלא לישתמע שנא.

תפסיר רס"ג

אנסאן. אן יחצי תראב
אלארץ. פנסלך איצא יחצא:
(ז) קם פאמש פי אלארץ.
טולהא וערצ'הא. פאני לך
אעטיהא: (ח) פכיים אברם.
וגא ואקאם. פי מרג ממרא
אלדי פי חברא. ופנא תים
מדבחא ללה: יד א) תים פאן
פי איאם אמרפל מלך
אלשינור. אריוך מלך אלסר.
כדרלעמר מלך כזסתאן ותדעל
מלך אלאמם: ב) אנדם חארבו.
ברע מלך סדום. וברשע מלך
עמורה. שנאב מלך אדמה.

דארעא. אף בנד לא יתמנון: ד קום
התהלך בארץ לארבה
ולרחבה פי לך אתננה:
קום הליך בארעא. לאורבה ולפותיה.
ארי לך אתננה: דה ויאהל אברם
ויבא וישב באלני ממרא
אשר בחברון ויבן-שם
מזבח ליהוה: ופרס אברם.
ואתא. ויתיב. במישרי ממרא דבבחרון.
ובנא תמן מדבחא קדם יי: פ

ספר בראשית
תימן

יד א ויהי בימי אמרפל
מלך-שנער אריוך מלך אלסר כדרלעמר
מלך עילם ותדעל מלך גוים: והוה. ביומי אמרפל
מלכא דבבל. אריוך מלכא דאלסר. כדרלעמר מלכא דעילם. ותדעל
מלכא דעממי: ב עשו מלחמה את-ברע מלך סדום
ואת-ברשע מלך עמורה שנאב | מלך אדמה

— רס"י —

יח ממרא. שם אדם: דה א אמרפל. הוא והמליכו איש עליהם ושמו תדעל: ב ברע.
נמרוד שאמר לאברהם פול לתוף כבשן רע לשמים ורע לבריות: ברשע. שנתעלה
האש: מלך גוים. מקום יש ששמו גוים, על ברשעו: שנאב. שונא אביו שבשמים:
שם שנתקבצו שמה מכמה אמות ומקומות שמאבר. שם אבר לעוף ולקפוץ ולמרוד

זולק הדקדוק: ויאהל אברם ויבא וישב. בכל התיגאן ויבא בתביר לא בדרגא. וכ"כ רמ"ל
ז"ל וכ"ה בירושלמיים:

תפסיר רס"ג

וּשְׁמֵאֲבָר מֶלֶךְ (כ' צבויים)

צְבוּיִם וּמֶלֶךְ בַּלַּע הַיֵּאֲ-

צֶעֶר: עֲבָדוּ קִרְבָּא. עִם בְּרַע מִלְכָּא

דְּסָדוּם. וְעִם בְּרַשַׁע מִלְכָּא דְעֵמּוּרָה.

שְׁנָאָב מִלְכָּא דְאֲדָמָה. וּשְׁמֵאֲבָר מִלְכָּא

דְּצְבוּיִם. וּמִלְכָּא דְבַלַּע הַיֵּאֲ צֶעֶר:

כָּל-אֱלֹהִים חִבְּרוּ אֶל-עַמְּק

הַשָּׂדִים הוּא יָם הַמֶּלַח: כָּל אֱלִיָּן אֲתַכְּנִישׁוּ. לְמִישַׁר חֲקִלְיָא.

הוּא אֲתַר יָמָא דְמִלְחָא: דְ שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה עֲבָדוּ

אֶת-כְּדַרְלַעְמָר וְשִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מֵרָדּוּ: תַּרְתָּא

עַסְרֵי שָׁנִין. פְּלַחוּ יַת כְּדַרְלַעְמָר. וְתַלְתַּת עַסְרֵי שָׁנִין מֵרָדּוּ:

וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְּדַרְלַעְמָר

וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אֲתוּ וַיִּכּוּ אֶת-רַפָּאִים

בְּעֶשְׂתַּרְתַּת קַרְנִים וְאֶת-הַזּוּזִים בָּהֶם וְאֶת

הָאִימִים בְּשׁוּה קַרִיתִים: וּבְאַרְבַּע עַסְרֵי שָׁנִין אֲתָא

— כ"י —

בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: בַּלַּע. שֵׁם הָעִיר: גַּעְמָק
הַשָּׂדִים. כִּי שְׁמוֹ, עַל שֵׁם שְׁהִיּוּ בּוֹ שְׂדוֹת
הַרְבֵּה: הוּא יָם הַמֶּלַח. לְאַחַר זְמַן נִמְשַׁךְ
הַיָּם לְתוֹכּוֹ וְנִנְעָשָׂה יָם הַמֶּלַח. וּמִדְרַשׁ
אֲגוּדָה אוֹמֵר שֶׁנִּתְבַּקְּעוּ הַצּוּרִים סְבִיבוֹתָיו
וְנִמְשְׁכוּ יְאוּרִים לְתוֹכּוֹ: דְ שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה
שָׁנָה עֲבָדוּ. חֲמִשָּׁה מְלָכִים הִלְלוּ אֶת
כְּדַרְלַעְמָר: כִּי וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה.
לְמֵרָדּוֹ, בָּא כְּדַרְלַעְמָר, לְפִי שֶׁהוּא
הָיָה בְּעַל הַמַּעֲשָׂה נִכְנָס בְּעַבְדֵי הַקּוֹרָה:
וְהַמְּלָכִים. אֱלֹהִים שְׁלֹשָׁה מְלָכִים:
הַזּוּזִים. הֵם וּמְזֻמִּים:

זוֹלָק הַדְּקָדוּק: -וְשִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מֵרָדּוֹ. ז"ל הַרְד"ק בְּחֵלֶק הַדְּקָדוּק דְפּוֹס קִטָּן דְּר"ב סוּף
ע"א וז"ל וכן יבא עם המקף בחולם כשהמלה איננה זעירא ולא מלעיל ע"כ. הכא נמי דתיבת
ושלש לרע לכן באה בחולם:

תפסיר רס"ג

אלד'ין בעשתרות קרנים.
 ואלדהק'ין אלד'ין פי הם.
 ואלה'ויב'ין. אלד'ין פי שוה
 קריתים: ו) ואלחור'ין אלד'ין פי
 גבל אלשראה. אלי' מרג פארן.
 אלד'י פי טרף אלבריה: ז) ת'ם
 רגעו וגאו. אלי' עין אלחכם הי
 רקים. פקתלו. כל מן פאן פי
 צ'י'אע אלעמאלקה. וא'צ'יא
 אלמור'ין. אלמקימין פי

כדרלעמר. ומלכ'יא דעמ'יה. ומחו ית
 גבר'יא דבעשתרת קרנים. וית תקיפ'יא
 דבהמתא. וית אימתני. דבשוה קריתים:

**וְאֶת-הַחֲרִי בְּהַרְרָם שְׁעִיר
 עַד אֵיל פֶּאֶרְזָן אֲשֶׁר עַל-**

הַמְדַבָּר: וית חוראי דבטורא דשעיר.

עד מישר פארן. דסמיד על מדברא:

וַיֵּשְׁבוּ וַיִּבְנוּ אֶל-עֵין

מִשְׁפַּט הוּא קִדְשׁ וַיִּבְנוּ אֶת-כָּל-שְׂדֵה הָעִמְלָקִי

וְגַם אֶת הָאֲמֹרִי הַיֵּשֵׁב בְּחַצְצוֹן תָּמָר: ותבו. ואתו.

למישר פלוג דינא היא רקס. ומחו. ית כל חקל עמלקאה. ואף ית

אמוראה. דית'ב בעין גדי: ח) **וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סֹדֶם וּמֶלֶךְ**

עַמֹּרָה וּמֶלֶךְ אֲדָמָה וּמֶלֶךְ צַבּוֹיִם (כ' צבויים) **וּמֶלֶךְ**

— רס"י —

וּבְהַרְרָם. בהר שלחם: איל פארן. ז) עין משפט הוא קדש. על שם
 כתרגומו מישור. ואומר אני שאין איל לשון
 מישור, אלא מישור של-פארן איל שמו.
 ושל-ממרא אלוני שמו, ושל-ירדן כפר שמו.
 ושל-שטים אב'ל שמו אב'ל השטים, וכן בעל
 ג'ד בעל שמו, וכלם מתורגמין מישור, וכל
 אחד שמו עליו: על המדבר. אצל המדבר.
 כ'מו (צמדצ' ז ס) ועליו מטה מנשה:
 העתיד, שעתידין משה ואהרן להשפט שם
 על עסקי אותו העין, והם מי מריבה.
 ואונקלוס תרגמו כפשוטו, מקום שהיו בני
 המדינה מתקבצים שם ל'כל משפט: שדה
 העמלקי. עדיין לא ג'לד עמלק ונקרא על
 שם העתיד: בחצצון תמר. הוא עין
 גדי, מקרא מלא (זכ"י ז' כ ז) ביהושפט:

ז'לק הרקדוק: ובהררם שעיר. השוא שברי"ש נח כי אין מאריך בכל התיגאן. וראב"ע כתב
 שהרי"ש דגש על משקל בדברם ומביאו ר"א הבחור בספר ההרכבה ד"ח ע"א ע"ש. וכתב עליו
 וז"ל ואומר אני כי לפי זה היתה הה"א ראויה להנקד בקמ"ץ לתשלום הדגש שאין הרי"ש
 מקבלת אותו. ויותר נכון להיותו שם ור"ל בהר שלהם והנפרד ממנו הרר בשש נקודות ותאמר
 מן הרר בהררם כמו מן ארץ בארצם. ויש ספרים הרי"ש הראשונה בחטף פתח עכ"ל. וזו ראייה
 גמורה שאין עליה תשובה דלספרים שלנו שאין הרי"ש בשוא פתח וגם אין מאריך בה"א א"כ
 השוא נח ודו"ק:

תפסיר רס"ג

אלתפאף אלנכיל: ח) פכ'רג
מלך סדום ומלך עמורה. ומלך
אדמה ומלך צבויים. ומלך בלע
הי זג'ר. וצאפפיהם לאלחרב.
פי עמק אלסדין: ט) מע
כדרלעמר מלך כזסתאן. ותדעל
מלך אלאמם. ואמרפל מלך
אלשינור. ואריוך מלך אלסר.
ארבעה מלוך לאלכ'מסה:
י) ועמק אלסדין. פיהא אבאר
תכ'רג חמרא. פ'חרב. מלך
סדום ועמורה ווקעו ת'ם.
ואלבאקיון הרבו אלי' אלגבל:

בלע הוא צער ויערכו
אתם מלחמה בעמק

השדים: ונפק מלכא דסדום ומלכא
דעמורה. ומלכא דאדמה ומלכא
דצבויים. ומלכא דבלע היא צוער. וסדרו

עמהון קרבא. במישר חקליא: ט
כדרלעמר מלך עילם
ותדעל מלך גוים ואמרפל
מלך שנער ואריוך מלך

אלסר ארבעה מלכים את החמשה: עם

כדרלעמר מלכא דעילם. ותדעל מלכא דעממי. ואמרפל מלכא
דבבל. ואריוך מלכא דאלסר. ארבעה מלכין לקביל חמשא:

ועמק השדים בארת בארת חמר וינסו
מלך סדם ועמרה ויפלו שמה והנשאים

הרה נסו: ומישר חקליא. בירן בירן מסקן חמרא. וערקו.

מלכא דסדום ועמורה ונפלו תמן. ודאשתארו לטורא ערקו:

— כס"י —

וכפין שיצא זה מן החמר האמינו באברהם
למפרע: הרה נסו. להרה כמו להרה,
כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה
ה"א בסופה. ויש חלוק בין הרה לההרה
שה"א שבסוף התבה עומדת במקום למ"ד
שבראשה, אבל אינה עומדת במקום למ"ד
ונקודה פת"ח תחתיה, והרי הרה כמו להרה,
או כמו אל הרה, ואינו מפרש לאיזה הרה, אלא
שכל אחד נס כאשר מצא הרה תחלה,

ט ארבעה מלכים את החמשה. ואף על פי
כן נצחו המועטים, להודיעך שגבורים היו,
ואף על פי כן לא נמנע אברהם מלרדוף
אחריהם: בארת בארת חמר. בארות
הרבה היו שם שנוטלין משם אדמה לטיט
של-בנין. ומדרש אגדה שהיה הטיט מגבל
בהם, ונעשה נס למלך סדום שיצא משם,
לפי שהיו באמות מקצתן שלא היו מאמינין
שנצל אברהם מאור כשדים מכבשן האש.

תפסיר רס"ג

(יא) פֶּאֶכְדֹּי גְמִיעַ סְרַח סְדוּם
ועמורה. וגְמִיעַ טַעֲמָמָה
וּמְצִיָּ: (יב) וְאֶכְדֹּי לוֹט אֲבֹן
אֶכִּי אֲבָרַם וְסָרְחָה וּמְצִיָּ. וְהוּ
מְקִים פִּי סְדוּם: (יג) תִּים גָּא
אֶלְפִלִּית. וְאֶכְבֵּר אֲבָרַם
אֶלְעֲבָרָאֲנִי. וְהוּ מְקִים פִּי מֵרַג
מִמְרָא אֶלְאֲמוּרֵי אֶכִּי אֲשָׁפֹל
וְאֶכִּי עֵנֶר. וְהִם דְּרִי עֵהָד
אֲבָרַם: (יד) פֶּלְמָא סְמַע אֲבָרַם.
אֲן קֵד סְבִי קְרִיבָה. גְּרִד נְצִאָהָה
אֶלְמוּלוּדִין פִּי בֵּיתָה. תִּלְתִּי
מֵאִיָּה וְתִמְאֵיָּה עֶשֶׂר.

וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־רֶכֶשׁ
סְדוּם וְעַמְרָה וְאֶת־כָּל־
אֲכָלָם וַיֵּלְכוּ: וּשְׁבוּ. יֵת כָּל קִנְיָא
דְּסְדוּם וְעַמְרָה. וְיֵת כָּל מִיכְלָהוּן וְאֶזְלוּ:
וַיִּקְחוּ אֶת־לוֹט וְאֶת־
רֶכְשׁוֹ בֶּן אָחִי אֲבָרַם וַיֵּלְכוּ
וְהוּא יֹשֵׁב בְּסְדוּם: וּשְׁבוּ יֵת לוֹט
וְיֵת קִנְיָנִיה. בְּרֵ אַחֻהִי דְאֲבָרַם וְאֶזְלוּ.
וְהוּא יֵתִיב בְּסְדוּם: וַיֵּבֵא

הַפְּלִיט וַיֵּגֵד לְאֲבָרַם הָעֵבְרִי וְהוּא שָׁכַן בְּאֶלְנֵי
מִמְרָא הָאֲמֹרִי אָחִי אֲשָׁפֹל וְאָחִי עֵנֶר וְהִם
בְּעֵלֵי בְרִית־אֲבָרַם: וְאֵתָא מְשִׁיבָא. וְחֻי לְאֲבָרַם עֲבָרָה.
וְהוּא שָׂרִי בְּמִישְׂרֵי מִמְרָא אֲמוּרָהָה. אַחֻהִי דְאֲשָׁפֹל וְאַחֻהִי דְעֵנֶר.
וְאֲנוּן אֲנִשׁ קִנְיָיָה דְאֲבָרַם: וַיִּשְׁמַע אֲבָרַם כִּי נִשְׁבָּה
אָחִיו וַיִּרַק אֶת־חֲנִיכֵיו יְלִידֵי בֵּיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר

— כס"י —

בְּעֶשְׂתֵּרוֹת קְרָנִים, תְּנַחֲוֹמָא (חוקת כס). וּמְדָרְשׁ
בְּרֵאשִׁית רַבָּה (מז ט) זֶה עוֹג שְׁפֹלֵט מִדּוֹר
הַמְּבּוּל, וְזֶהוּ מִיְתֵר הַרְפָּאִים שְׁנֵאֲמַר (ו ז)
הַנְּפִלִים הָיוּ בְּאֶרֶץ יִגְוִי וּמִתְכַּוֵּן שִׁיְהִירַג
אֲבָרָהִם וַיִּשָּׂא אֶת שְׂרָה: הָעֵבְרִי. שְׂבָא מֵעֵבֶר
הַנְּהָר: בְּעֵלֵי בְרִית אֲבָרַם. שְׁפָרְתוּ עִמּוֹ
בְרִית (דְּבָר אַחֵר שֶׁהָשִׂיאוּ לוֹ עֵצָה עַל
הַמִּלְחָמָה כְּמוֹ שְׁמִפּוֹרֶשׁ בְּמִקּוֹם אַחֵר): יֵת וַיִּרַק.
כְּתַרְגוּמוֹ וְזָר, וְכֵן (ויקרא כו ג) וְהִרִיקֵתִי

וְכִשְׁהוּא נוֹתֵן ה"א בְּרֵאשִׁיה לְכַתּוּב הַהֵרָה אוֹ
הַמְּדָבְרָה, פְּתוּרָנוּ כְּמוֹ אֶל הַהֵר אוֹ כְּמוֹ
לְהַהֵר, וּמִשְׁמַע לְאוֹתוֹ הֵר הַיְדוּעַ וּמִפּוֹרֶשׁ
בְּפִרְשָׁה: יֵת וְהוּא יֹשֵׁב בְּסְדוּם. מִי גְרַם לוֹ
זֹאת, יִשְׁיבְתוּ בְּסְדוּם: יֵת וַיֵּבֵא הַפְּלִיט.
[מְדָרְשׁוֹ] לְפִי פְּשׁוּטוֹ זֶה עוֹג שְׁפֹלֵט מִן
הַמְּלָחְמָה, וְהוּא שְׁכַתּוּב (דְּכִיִּס ג יא) כִּי רַק
עוֹג נִשְׂאֵר מִיְתֵר הַרְפָּאִים, וְזֶהוּ נִשְׂאֵר שְׂלֵא
הַרְגוּהוּ אֲמִרְפֵּל וְחִבְרִי כְּשֶׁהִכּוּ אֶת הַרְפָּאִים

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: יֵת וְהוּא יֹשֵׁב בְּסְדוּם. בְּקִצַּת תִּיגָאן הַטְּפָחָא בְּתִיבַת וְהוּא:

תפסיר רס"ג

וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיְרַדְף

עַד־דָּן: וּשְׁמַע אַבְרָם. אָרִי אֲשַׁתְּבִי

אֲחוּהִי. וְזָרְיוּ יָת עוֹלִימוֹהִי יְלִידֵי בֵיתֶיהָ.

תֵּלֶת מָאָה וְתַמְנֵי עֶסֶר. וַיְרַדְף עַד דָּן:

וַיַּחֲלַק עֲלֵיהֶם | לַיְלָה

הוּא וְעַבְדָּיו וַיִּבְסֹם וַיְרַדְפֵם

עַד־חֹבָה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל

וּכְלָבָהֶם אֱלֹהֵי. בְּאֲנִיאָס:

(טו) וַתִּפְרֹק עֲלֵיהֶם לַיְלָה. הוּ

וְעַבְדֵיהָ פָקְדוֹתָהֶם. וּכְלָבָהֶם

אֱלֹהֵי חוּבָה. אֱלֹתֵי עַן יִסְאֵר

דְּמִשְׁקִי: (טז) פְּרֹדָּה גְּמִיעַ אֶלְסָרְתָה.

וְלוֹט קָרִיבָה וְסָרְחָה רִדְהָמָא.

וְאַלְנָסָא אֵי־צִיא וְסִאִיר אֶלְקוּם:

(יז) תִּים כְּרֵג מְלֶךְ סָדוּם

תִּלְקָאָה. בְּעַד רְגוּעָה מִן חֶרֶב

לְדַמְשֶׁק: וְאֶת־פְּלִיג עֲלֵיהוֹן לַיְלָא. הוּא וְעַבְדוֹהִי וּמִחְנוֹן. וַיְרַדְפֵנוּן

עַד חוּבָה. דְּמִצְפוֹנָא לְדַמְשֶׁק: וַיֵּשֶׁב אֶת כָּל־הַרְכָּשׁ

וְגַם אֶת־לוֹט אָחִיו וְרַכְשׁוֹ הַשֵּׁיב וְגַם

אֶת־הַנְּשִׁים וְאֶת־הָעַם: וְאֶת־יָב. יָת כָּל קִנְיָנָא. וְאַף יָת לוֹט

אֲחוּהִי וְקִנְיָנֵיהָ אֶת־יָב. וְאַף יָת נְשִׂיאָ וְיָת עַמָּא: וַיֵּצֵא

מֶלֶךְ־סָדוּם לְקָרְאָתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מֵהַפּוֹת

— רס"ג —

שָׂרָאָה שְׁעֵתִידִין בְּנֵיו לְהַעֲמִיד שָׁם עַגְלִי:
 טו וַיַּחֲלַק עֲלֵיהֶם. לְפִי פִשְׁוֹטוֹ. סָרְס הַמְקָרָא.
 וַיַּחֲלַק הוּא וְעַבְדָּיו עֲלֵיהֶם לַיְלָה פְּרֹדָּה
 הָרוֹדְפִים שְׁמַתְפִּלְגִים אַחַר הַנְּרַדְפִים
 כְּשִׁבּוֹרְחִים זֶה לְכָאן וְזֶה לְכָאן: לַיְלָה. כְּלוּמַר
 אַחַר שְׁחֻשְׁבָּה לֹא נִמְנָעוּ מִלְרַדְפֵם. וּמִדְרָשׁ
 אַגְדָּה שְׁנִחְלַק הַלַּיְלָה וּבְחֻצֵי הָרֵאשׁוֹן נַעֲשֶׂה
 לוֹ גַם, וְחֻצֵי הַשְּׁנִי נִשְׁמַר וְכָאן לוֹ לְחֻצוֹת
 לַיְלָה שְׁלֹשׁ־מִצְרִים: עַד חוּבָה. אֵין מְקוּם
 שְׁשֵׁמוֹ חוּבָה, אֶלָּא דָן קוֹרָא חוּבָה עַל שֵׁם

אַחֲרֵיכֶם חֶרֶב, אֲוֵדִיין בְּחֶרֶבִי עֲלֵיכֶם, וְכֵן
 (שְׁמוֹת טו ט) אָרִיק חֶרֶבִי, וְכֵן (תְּכֵלֵס לֶכ ג) וְהִרְק
 חֲנִית וְסָגֵר: חֲנִיכִיו. חֲנִיכֵי חוּבָה זֶה אֶלְעִעוֹר
 שְׁחֻבָּה לְמִצְוֹת וְהוּא לְשׁוֹן הַתְּחֵלֶת בְּנִסְת
 הָאָדָם אוֹ כְּלֵי לְאֶמְנוֹת שֶׁהוּא עֵתִיד לְעַמּוֹד
 בָּהּ, וְכֵן (מְשִׁלִי כג ו) חֲנֹךְ לְנַעַר, (זְמַדְנִי ז ב) חֲנֹכֶת
 הַמְּזוּבָּה, (תְּכֵלֵס ל ב) חֲנֹכֶת הַבַּיִת וְזֵלְטִי
 קוֹרִין לוֹ אֵינִי־יִיִיִיִי: שְׁמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת.
 רְבוּתֵינוּ אֶמְרוּ אֶלְעִעוֹר לְבָדוּ הָיָה, וְהוּא מְנִין
 גִּמְטְרִיאָ שְׁלֹשׁ־שְׁמוֹ: עַד דָּן. שֵׁם תְּנַשֵּׁשׁ בָּחוּ,

זֶלְק הַדְּקוּק: וַיַּחֲלַק עֲלֵיהֶם | לַיְלָה. בְּרֹב הַתִּיגָאן יֵשׁ פְּסִיק בֵּין תִּיבַת עֲלֵיהֶם לְתִיבַת
 לַיְלָה. וְכִיָּה בְּדוּסִים:

תפסיר רס"ג

כדרלעמר. ואלמלודך אלדין
 מעה. אלי עמק שוה. הו מלעב
 אלמלך: יח) ומלפי צדק מלך
 דאר אלסלאם. אכרג לה
 טעאמא ושראבא. והו אמאם
 לאלטאיק אלעאלי: יט) פבארך
 עליה וקאל. יפון אברם
 מבארפא לאלטאיק אלעאלי.
 מאלך אלסמאואת ואלארץ:
 כ) ותבארך אלטאיק אלעאלי.
 אלדי אסלם אעדאך פי ידיך.
 ואעטאה אלעשר מן כל שי:
 כא) פקאל מלך סדום לאברם.

את כדרלעמר ואת-
 המלכים אשר אתו אל-
 עמק שוה הוא עמק
 המלך: ונפק מלפא דסדום
 לקדמותיה. בתר דתב. מלמחי ית
 כדרלעמר. וית מלכיא דעמיה. למישר
 מפונא. הוא בית ריסא דמלכא:
 ומלפי צדק מלך שלם
 הוציא לחם ויין והוא כהן
 לאל עליון: ומלפי צדק מלפא דירושלם. אפיק לחים וחמר.

והוא משמיש קדם אל עלאה: יט) ויברכהו ויאמר ברוך
 אברם לאל עליון קנה שמים וארץ: וברכיה ואמר.
 בריך אברם לאל עלאה. דקניניה שמיא וארעא: כ) וברוך אל
 עליון אשר מגן צריך בידך ויתן לו מעשר
 מכל: וברוך אל עלאה. דמסר סנאך בידך. ויהב ליה חד מן עסרא
 מבולא: כא) (חמישי) ויאמר מלך-סדם אל-אברם

— כס"י —

לחם ויין. כף עושים ליגיעי מלחמה, והראה
 לו שאין בלבו עליו על שחרג את בניו.
 ומדרש אנדה רמז לו על המנחות ועל
 הנסכים שיקריבו שם בניו: יט) קנה שמים
 וארץ. כמו (סכלים קלד ג) עשה שמים וארץ.
 על ידי עשיתן קנאן להיות שלו: כ) אשר מגן.
 אשר הסגיר, וכן (כוטע יא ט) אמגנך ישראל:
 ויתן לו. אברם, מעשר מכל אשר לו לפי

עבודה ורה שעתידה להיות שם: י) עמק
 שוה. כף שמו כתר גומו למישר מפונא. פנוי
 מאילנות ומפל מכשול: עמק המלך. בית
 ריסא דמלכא. בית ריס אחר שהוא שלשים
 קנים. שהיה מיוחד למלך לשחק שם. ומדרש
 אנדה עמק שהשוו שם כל האמות והמליכו
 את אברהם עליהם לנשיא אלהים ולקצין:
 יח) ומלפי צדק. מדרש אנדה הוא שם בן נח:

תפסיר רס"ג

תִּן-לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְבֵּשׁ קַח-

לְךָ: וְאָמַר מִלְכָּא דְסָדוּם לְאַבְרָם. הַב

לִי נַפְשָׁתָא וְקַנְיָנָא סָב לְךָ:

וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-מֶלֶךְ

סָדָם הֲרַמְתִּי יָדִי אֶל-יְהוָה

אֵל עֲלִיּוֹן קִנְיָה שָׁמַיִם

וְאַרְצָן: וְאָמַר אַבְרָם לְמִלְכָּא דְסָדוּם.

אַרְיִמִית יָדִי בְּצִלוֹ קָדָם יי אֵל עֲלָאָה דְקַנְיָנִיָּה שָׁמַיָּא וְאַרְעָא:

כִּי אִם-מַחוּט וְעַד שְׂרוּף-נֶעַל וְאִם-אַקַח מִכָּל-

אֲשֶׁר-לְךָ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂרְתִּי אֶת-אַבְרָם:

אִם מַחוּטָא וְעַד עֲרַקְתָּ מִסָּנָא. וְאִם אֶסֶב מִכָּל דְּלָךְ. וְלֹא תִימַר אֲנָא

עֲתִרִית יָת אַבְרָם: כִּי בְלַעְדֵי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים

וְחִלְקֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אֵתִי עֲנֵר אֲשַׁכַּל

וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם: בְּרַ מִדְּאָכְלוּ עוֹלִימַיָּא. וְחוֹלְקֵי

גּוֹבְרִיָּא. דְּאָזְלוּ עַמִּי. עֲנֵר אֲשַׁכּוּל וּמִמָּרָא אֲנֹנִי יִקְבְּלוּן חוֹלְקֵהוֹן: ס

— כש"י —

אַבְרָם. שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּף הוּא הַבְּטִיחָנִי לְעֲשֵׂרְנִי שְׁנֵאמַר לְעִיל (יב ז) וְאַבְרָכָךָ וְגוֹי: כִּי הַנְּעָרִים. עֲבָדֵי אֲשֶׁר הִלְכוּ אֵתִי וְעוֹד עֲנֵר אֲשַׁכַּל וּמִמָּרָא וְגוֹי. וְאִם עַל פִּי שְׁעַבְדֵי נִבְנְסוּ לְמִלְחָמָה, שְׁנֵאמַר לְעִיל (פסוק טו) הוּא וְעַבְדֵי וַיִּכְּמוּ, וְעֵנֵר וְחַבְרִיּוֹ יֵשְׁבוּ עַל הַכְּלָיִם לְשֹׁמֵר, אֲפֹלוּ הִכִּי הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם. וּמִמָּנֹה לְמִדְּ דָּוִד שְׁאֵמַר (ש"ס ל כז) בְּחִלְקֵי הַיַּרְדֵּי לְמִלְחָמָה וּבְחִלְקֵי הַיֵּשֶׁב עַל הַכְּלָיִם יִחְדְּדוּ וְחִלְקוּ. לְכַף נֵאמַר (שס פסוק כה) וַיְהִי מִהַיּוֹם הַהוּא וּמִעַלְהָ

שְׁהִיָּה בַּהֲוִי: כִּי תִן לִי הַנֶּפֶשׁ. מִן הַשְּׁבִי שְׁלִי שְׁהַצֵּלְתָּ, הַחֲזוֹר לִי הַגּוֹפִים לְבָדָם: כִּי הֲרִימֹתִי יָדִי. לְשׁוֹן שְׁבוּעָה, מֵרִים אֲנִי אֶת יָדִי לְאֵל עֲלִיּוֹן וְכֵן (בראשית כז טז) בִּי נִשְׁבַּעְתִּי, נִשְׁבַּע אֲנִי וְכֵן (שס כג יג) נִתַּתִּי כֶּסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִמֶּנִּי, נוֹתֵן אֲנִי לְךָ כֶּסֶף הַשְּׂדֵה וְקַחְהוּ מִמֶּנִּי: כִּי אִם מַחוּט וְעַד שְׂרוּף נֶעַל. אֲעַכְּבֵי לְעַצְמִי מִן הַשְּׁבִי: וְאִם אַקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לְךָ. וְאִם תֹּאמַר לְתַת לִי שְׂכָר מִבֵּית גְּנֻזָּךְ, לֹא אֶקַּח: וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂרְתִּי אֶת

תפסיר רס"ג

הם יאכדיו נציבהם: טו
 (א) בעד הד'ה אל'אמור. פ'אן
 קול אל'לה אלי' אברם. בוחי
 קאיל'א. לא תכ'אף יא אברם.
 א'נא תרסד. אג'רד ע'צ'ים ג'ד'א:
 (ב) קאל אל'להם יא רבי מא
 תעטיני. וא'נא מא'ץ' עקומ'א.
 וד'ו ק'א'ד מנז'לי. אליעזר
 אלד'משק'י: (ג) פ'קאל אברם.
 אד' לם תרזקני ולד'א. פ'אן
 אל'אבן אלד'י פי מנז'לי ירתני:

טו א אחר | רביעי בספרי תימן
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אַחֲרַי
דְּבַר-יְהוָה אֶל-אַבְרָם
בְּמַחְזֵה לֵאמֹר אֶל-תִּירָא
אַבְרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לָךְ
שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד: בְּתֵר
 פתגמ'א האלין. ה'וה פתגמ'א ד'י עס
 אברם. בנבוא'ה ל'מימר. לא תדחל

אברם. מימרי תקוף לך. אג'רד סגי לחד'א: **וַיֹּאמֶר אַבְרָם**
אֲדֹנָי יְהוִה מַה-תִּתֶּן-לִי וְאַנְכִי הוֹלֵךְ עִרְיָרִי
וּבֶן-מֶשֶׁק בֵּיתִי הוּא דְמַשְׁק אֱלִיעֶזֶר: וַיֹּאמֶר אַבְרָם.
 יי אלהים מא תתין לי. וא'נא אזיל ד'לא ולד'. ובר פ'רנס'א הד'ין
 דב'בית'י. הוא ד'משק'א'ה א'ליעזר: **וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לִי**

— כש"י —

תשרש, תעקר שרשיה, כ'ף לשון עירי חסר
 בנים, וזלע"ז דישאנפנטי"ף. ולי נרא'ה ער וענה
 מגזרת (שיר כשייס כ ז) ולבי ער, ועירי לשון
 קר'בן, וכן (סכלי קלו ז) ערו ערו, וכן (חכ' ג יג)
 ערות יסוד, וכן (ימייכ נא נח) ערער
 תתערער, וכן (לפניכ ז יד) פי אר'וה ערה:
וּבֶן מֶשֶׁק בֵּיתִי. בתרגומו, שכל ביתי נזון
 על פיו, כמו (בראשית מא מ) ועל פ'יך ישק,
 אפטרפס שלי, ואלו ה'יה לי בן ה'יה בני
 ממנה על שלי: **דמשק**. לפי התרגום
 מדמשק ה'יה, ולפי מדרש אגדה שרדף
 המלכים עד דמשק. ובתלמוד דרשו נוטריקון
 דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים:

וישמ'ה לחק ולמשפט, ולא נאמר והלא'ה לפי
 שכבר נתן החוק בימי אבר'הם:
 טו א אחר הדברים האלה. כל מקום
 שנאמר אחר סמוך, אחרי מפלג. אחר
 שנעשה לו גס זה שהרג את המלכים וה'יה
 דואג ואומר שמ'א קבלתי שכר על כל
 צדקתי, לכ'ף אמר לו המקום אל תיר'א אבר'ם
 אנכי מגן לך מן הענש שלא תענש על כל
 אותן נפשות שהרגת, ומה שאתה דואג על
 קבול שכר'ך, ש'כר'ך הרבה מאד: **ז הולך**
עירי. מנחם בן סרוק פרשו לשון יורש,
 וקבר לו (מלאכי ז יז) ער וענה, עירי בלא
 יורש, כ'אשר תאמר (איז לא יז) ובכל תבוא'תי

תפסיר רס"ג

לֹא נָתַתָּה זֶרַע וְהֵנָּה בֶן־
בֵּיתִי יִרְשׁ אֹתִי: וְאָמַר אַבְרָם.
 הֲאֵל לִי. לֹא יִהְיֶה וְלֹדֶךָ. וְהָאֵל בֵּר בֵּיתִי
 יִרִית יְתִי: **וְהֵנָּה דְבַר־יְהוָה**
אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִרְשֶׁךָ זֶה
כִּי־אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶידֶךָ
הוּא יִרְשֶׁךָ: וְהָאֵל פִּתְגָמָא דִּי עַמִּי
 לְמִימַר. לֹא יִרְתַּנְךָ דִּין. אֲלֵהִין בֵּר
 דְּתוֹלִידֶךָ. הוּא יִרְתַּנְךָ: **וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר**
הַבֶּט־נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם־תּוּכַל
לְסַפֵּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זֶרְעֶךָ: וְאִפִּיק
 יתִּיה לְבָרָא. וְאָמַר אֶסְתַּכִּי כְּעֵן לְשָׁמַיָא. וּמְנִי כּוֹכְבָיָא. אִם תּוּכּוּל
 לְמַמְנִי יתְהוֹן. וְאָמַר לִיה. כְּדִין יְהוֹן בְּנֶךָ: **וְהָאֱמֹן בִּיהוָה**
וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ עֲדָקָה: וְהִימִין בְּמִימְרָא דִּי. וְחֻשְׁבֵּה לִיה לְזָכוֹ:
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ (שש"י)

כ"ט

ג' הן לי לא נתת זרע. ומה תועלת בכל אשר נתת לי: כִּי וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה. לפי פשוטו הוציאו מאהלם לחוץ לראות הכוכבים, ולפי מדרשו אמר לו צא מאצטנגינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן אברהם אין לו בן אבֵל אברהם יש לו בן. וכן שרי לא תלד, אבֵל שרה תלד, אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל. דָּבָר אַחַר הוֹצִיאוּ מִחֲלָלוֹ שְׁלֵעוֹלָם

זולק הדקדוק: הוֹסֵפֶר הַכּוֹכָבִים. הפ"א רפא מטעם שורק שבוא"ו:

תפסיר רס"ג

אתון אלפסדאניין. לאעטיך
הדיא אלבלד לתחווה: ח) קאל.
אללהם יא רב. במא דיא
אעלם אני אחווהא: ט) קאל
לה. קדם לי עגלא מתלתיא.
וענזא מתלתיא. וכבשא
מתלתיא. ושפנינא ופרד'
חמאם: י) פקדם לה גמיע
דיאלד. וסטרעהא פי אוסאטהא.
וגעל כל סטר תלקא צאחבה.

**מֵאוֹר כְּשֶׁדִים לַתֵּת לְךָ
אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ:
וְאָמַר לֵיהּ. אָנָּה יי. דאפיקתך מאור
דכסדאי. למתן לך: ית ארעא הדיא
למירתה: ה ויאמר אדני יהוה
במה אדע כי אירשנה:
וְאָמַר. יי אלהים. במא אדע ארי
אירתנה: ט ויאמר אליו קחה**

**לִי עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעִז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאֵיל מְשֻׁלֶּשׁ
וְתֹר וְגֹזָל:
וְאָמַר לֵיהּ. קריב קדמי עגלין תלתא. ועזין תלתא
ודכרין תלתא. ושפנינא ובר יונה: ז ויקח לו את כל־אלה
ויבִתֵּר אֶתְּם בִּתְּוֹךְ וַיִּתֵּן אִישׁ־בְּתָרוֹ לְקִרְאֵת
רַעְהוּ וְאֶת־הַצֹּפֹר לֹא בִתֵּר:
וקריב קדמוהי ית כל אלין.**

— כש"י —

בין בתריה, כמה שנאמר להלן (יכמיכ לו יט)
העוברים בין בתרי העגל, אף כאן תנור עשן
ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים הוא שלוחו
של־שכינה שהוא אש: ואת הצפור לא
בתר. לפי שהאמות נמשלו לפרים ואילים
ושעירים, שנאמר (תהלים כז יג) סבבוני פרים
רבים וגוי, ואומר (זיאל ס ט) והאיל אשר
ראית בעל הקרנים מלכי מדי ופרס. ואומר
(שס כה) והצפיר השעיר מלך יון, וישראל
נמשלו לבני יונה שנאמר (שכ"ט ז יז) יונתי
בחגגי הסלע, לפיכך בתר הבדמות רמו על
האמות שיהיו פלין והולכין, ואת הצפור לא
בתר רמו שיהיו ישראל קימין לעולם:

ט עגלה משלשת. שלשה עגלים, רמו
לשלשה פרים פר יום הכפורים, ופר העלם
דבר של־צבור, ועגלה ערופה: ועז
משלשת. רמו לשעיר הנעשה בפנים,
ושעירי מוספין של־מועד, ושעיר חטאת
יחיד: ואיל משלש. אשם ודאי, ואשם תלוי,
וכבשה של־חטאת יחיד: ותור וגזל. תור
ובן יונה: ויבִתֵּר אתם. חלק כל אחד לשני
חלקים, ואין המקרא יוצא מידי פשוטו לפי
שהיה כורת עמו ברית לשמור הבטחתו
להוריש לבניו את הארץ, כדכתיב (פסוק יח)
ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר
וגוי, ודרך כורתי ברית לחלק בהמה ולעבר

תפסיר רס"ג

וּפְלִיג יְתֵהוֹן בְּשׁוּי. וַיְהִי פִלְגִיא פִּילג
לְקַבֵּיל חֲבֵרִיהָ. וַיֵּת עוֹפָא לָא פִּלְיג:

וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל-הַפְּגָרִים

וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם: וּנְחַת עוֹפָא

עַל פִּלְגִיא. וַאֲפָרַח יְתֵהוֹן אֲבָרָם:

וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לְבֹא

וַתֵּרְדָּמָה נִפְלָה עַל-אֲבָרָם

וְהָנָה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלָת עָלָיו: וַהֲוָה

שֶׁמֶשׁ לְמִיעַל. וַשִּׁינְתָּא נִפְלָת עַל אֲבָרָם. וְהָא אֵימָה קָבַל סְגִי נִפְלָת

עָלוֹהִי: **וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם יָדַע תִּדְעַ כִּי-גֵר | יִהְיֶה**

זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם

אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וַאֲמַר לְאֲבָרָם. מַדָּע תִּדְעַ. אֲרִי דִיִּירִין

וּאֲלֹטְאִיר לֹם יִסְטְרָה: יֵא (ת'ם
וְצִיעַ אֲלֹטְאִיר עָלָי אֲלֹאגְסֹאד.

וְחִרְכָּהּ אֲבָרָם פִּתְחִרְכָּת:

(ב) וְלִפְּא כָּאן עֲנַד מְגִיב

אֲלֹשְׁמַס. וְקַע סְבֹאֲת עָלָי

אֲבָרָם. פִּאֲדֵא בְּהִיבָה. צִלְמָה

עֲצִימָה קַד וְקַעֲת עָלָיה:

(ג) וְקֹאֵל לְאֲבָרָם. אֲעֵלֶם עֲלִמָּא.

אֵן נִסְלַד סִיכּוֹן גְּרִיבָא. פִּי בְּלַד

— כ"ט —

מִשְׁנֹלַד יִצְחָק עַד שְׂיִצְאֹו יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. כִּי־צַד, יִצְחָק בֶּן שָׁשִׁים
שָׁנָה כִּשְׁנֹלַד יַעֲקֹב. וַיַּעֲקֹב כִּשְׂרֵד לְמִצְרַיִם
אָמַר (לכ"ט ז"ט) יָמֵי שְׁנֵי מִגּוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת
שָׁנָה, הָרִי מֵאָה וְתִשְׁעִים, וּבְמִצְרַיִם הָיוּ
מֵאֵתִים וְעֶשֶׂר כְּמִנְיָן רְדוּ, הָרִי אַרְבַּע מֵאוֹת
שָׁנָה. וְאִם תֹּאמַר בְּמִצְרַיִם הָיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת,
הָרִי קָהַת מִיּוֹרְדֵי מִצְרַיִם הָיָה, צֹא וְחָשׁוּב
שְׁנוֹתָיו שְׁלֹ-קָהַת, וְשְׁלֹ-עֲמָרָם, וְשְׁמוֹנִים
שְׁלֹ-מִשָּׁה שֶׁהָיָה כְּשִׂיִצְאֹו יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם,
אֵין אֲתָה מוֹצֵא אֲלֵא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים,
וְאֲתָה צְרִיף לְהוֹצִיא מֵהֵן כָּל הַשָּׁנִים שְׁחֵי
קָהַת אַחַר לִידַת עֲמָרָם, וְשְׁחֵי עֲמָרָם אַחַר
לִידַת מֹשֶׁה: **בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם.** לֹא נֹאמַר
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲלֵא בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וּמִשְׁנֹלַד
יִצְחָק (לכ"ט כ"ז) וַיִּגַּר אֲבָרָהֶם יוֹגִי, וּבִיִּצְחָק

יֵא הָעֵיט. הוּא עוֹף, וְעַל שֵׁם שְׁהוּא עֵט
וְשׁוֹאֵף הַנְּבִלּוֹת (אִיּוֹב ט כו) לְטוֹשׁ עָלָי אֲכַל,
כְּמוֹ (שְׁמוּאֵל א' טו יט) וְתַעֲט אֵל הַשָּׁלָל:
עַל הַפְּגָרִים. עַל הַבְּתָרִים (הַפְּגָרִים
מִתְרַגְּמִינָן פְּגִלְיָא, אֲלֵא מִתּוֹף שֶׁהָרְגְלוּ
לְתַרְגָּם (פְּסוּק י) אִישׁ בְּתָרוֹ, וַיְהִי פִלְגִיא,
נִתְחַלֵּף לָהֶם תְּבַת פְּגִלְיָא לְפִלְגִיא, וְתִרְגְּמוּ
הַפְּגָרִים פִּלְגִיא, וְכָל הַמִּתְרַגְּם כֵּן טוֹעָה, לְפִי
שְׂאִין לְחֻקֵּי בְּתָרִים לְפָגָרִים, שְׁבְּתָרִים
תִּרְגְּמוּ פִלְגִיא, וּפְגָרִים תִּרְגְּמוּ פְּגִלְיָא לְשׁוֹן
פְּגוּל, כְּמוֹ (וַיִּקְרָא יט ז) פְּגוּל הוּא לְשׁוֹן פְּגָר:
וַיֵּשֶׁב. לְשׁוֹן וְשִׁיבָה וְהַפְּרָחָה, כְּמוֹ (תְּכֵלֵי קמ"ח)
יֵשֶׁב רִחוּוֹ, רְמֹז שְׁיָבֵא דְּוֹד בֶּן יִשִׁי לְכַלּוֹתָם,
וְאֵין מְנִיחִין אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם עַד שְׁיָבֵא מְלָךְ
הַמְּשִׁיחִי: יֵב וְהָנָה אֵימָה יוֹגִי, רְמֹז לְצָרוֹת
וְחֻשָּׁף שְׁלֹ-גְלִיּוֹת: יֵב כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ.

תפסיר רס"ג

ליס להם. פיסתכ'דמונהם
ויעד'בונהם. תמאם ארבע
מאיה' סנה: יד) ואלקום אלדין
יסתכ'דמונהם איצ'א סאחכם
עליהם. ובעד ד'לך זכ'רגון
בסרה עציים: טו) ואנת תציר
אלי אבאך בסלאם. ותדפן
בשיבה צאלחה: טז) ואלגיל
אלראבע ירגע אלי' הקנא. אד'
לם יכמל. דנב אלאמורין אלי'
אלאן: יז) פלמא ג'אבת
אלשמס. ופאנת אלדהמה.

יהון בנך. בארע לָא דילהון. ויפלחון
בהון ויענון יתהון. ארבע מאה שנין:

**וְגַם יְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר
יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי וְאַחֲרַי בְּן
יִצְחָק בְּרַכְּשׁ גְּדוֹל: וְאַף יִת
עִמָּא. דִּיפִלְחוּן בְּהוֹן דְּאִין אָנָּא. וּבַתֵּר בְּן
יִפְקוּן בְּקִנְיָנָא סְגִי: טו) וְאַתָּה
תָּבוּא אֶל־אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם
תִּקְבֹּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה: וְאַתָּה.**

תתפניש לות אבהתך בשלם. תתקבר בסיבו טבא: טו) וְדוֹר
רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא־שָׁלֵם עוֹן הָאִמְרִי
עַד־הֵנָּה: וְדָרָא רְבִיעָאָה יְתוּבוּן הֶלְכָּא. אַרִי לָא שְׁלִים. חוּבָא
דְּאִמּוֹרָאָה עַד כְּעוֹן: טז) וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וְעֵלְטָה הָיָה

— רס"י —

ולפיכך מת חמש שנים קודם זמנו ובו ביזם
מרד עשו: טו) וְדוֹר רְבִיעִי. לאחר שיגלו
למצרים יהיו שם שלשה דורות. והרביעי
ישובו לארץ הזאת. לפי שבארץ כנען היה
מדבר עמו וכרת ברית זו, כדכתיב (פסוק ז')
לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, וכן היה.
יעקב ירד למצרים. צא וחשוב דורותיו
יהודה, פרץ, חצרון, וכלב בן חצרון מבאי
הארץ הזו: כי לא שלם עון האמורי.
להיות משתלח מארצו עד אותו זמן, שאין
הקדוש ברוך הוא נפרע מאמה עד שתתמלא
סאתה, שנאמר (ישעי כז ח) בסאתה בשלחה
תריבנה: יז) וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה. כמו ויהי הם

(סס כו ג) גור בארץ הזאת, (סכליס קכ כג)
ויעקב גר בארץ חם, (בראשית מז ז) לגור בארץ
באנו: יז) וְגַם אֶת הַגּוֹי. וגם לרבות ארבע
מלכיות, שאף הם כלים על ששעבדו את
ישראל: דן אנכי. בעשר מכות: ברכוש
גדול. בממון גדול, כמו שנאמר (שמות יב לו)
וינצלו את מצרים: טו) וְאַתָּה תָּבוּא. ולא
תראה כל אלה: אל אבותי. אביו עובד
עבודה זרה והוא מבשרו שיבא אליו, אלא
למנוח שעשה תרח תשובה: תקבר בשיבה
טובה. בשרו שיעשה ישמעאל תשובה
בימיו ולא יצא עשו לתרבות רעה בימיו.

זולק הדקדוק: י" ועלטה. לחוד ומלרע (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

והנה תנור עשן ולפיד אש

אשר עבר בין הגזרים

האלה: והות שמשא עלת. וקבלא

הוה. והא תנור דתנן ובעור דאישא.

עדא. בין פלגיא האלין: דה בין

ההוא פרת יהוה את-

אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ

הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר-

פרת: ביומא ההוא. גזר יי. עם אברם קים למימר. לבנד. יהבית ית

ארעא הדא. מנהרא דמצרים. עד נהרא רבא נהרא פרת:

את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמני:

פאדא בשביה דכיאן תנור
 ופליל נאר. גאזו בין תלך
 אלאסטאר: יח) פי דלך אליום.
 עהד אללה מע אברם עהדא
 קאילא. לנסלך אעטי הדא
 אלבלד. מן נהר מצר. אלי
 אלנהר אלכפיר נהר אלפראת:
 יט) אלקניזין ואלקניזין

— כס"י —

הוה, דבר שנעשה עכשיו והולך, כמו
 (לכל כט ו) באה עם הצאן, (אסתר ז יד) בערב
 היא באה ובבקר היא שבה: יט לזרעך נתתי.
 אמירתו של הקדוש ברוך הוא פאלו היא
 עשויה: הנהר הגדול נהר פרת. לפי
 שהוא דבוק לארץ ישראל קראו גדול אף
 על פי שהוא מאוחר בארבעה נהרות
 היוצאים מעדן, שנאמר והנהר הרביעי הוא
 פרת. משל הדיוט עבד מלך מלך, הדבק
 לשחור וישתחוה לך: יט את הקיני. עשר
 אמות יש כאן ולא נתן להם אלא שבעה
 גוים, והשלישה אדום ומואב ועמון, והם
 קיני קניזי וקדמוני עתידים להיות ירשה
 לעתיד, שנאמר (ישעי יא יד) אדום ומואב
 משלוח ידם ובני עמון משמעתם:

מריקים שקיהם (בראשית מז לו), ויהי הם
 קוברים איש, פלומר ויהי דבר זה (מ"ז יג כה):
 השמש באה. שקעה: ועלטה יהיה. חשך
 היום: והנה תנור עשן וגוי. רמו לו שיפלו
 הפלכות בגיהנם. באה טעמו למעלה, לכך
 הוא מבואר שבאה כבר, ואם היה טעמו
 למטה באלוף היה מבואר כשהיא שוקעת.
 ואי אפשר לומר כן, שהרי כבר כתיב ויהי
 השמש לבא, והעברת תנור עשן לאחר
 מכאן היתה נמצא שכבר שקעה, וזה הלוק
 בכל תבה לשון נקבה שיוסדה שתי אותיות,
 כמו בא, קם, שב, כשהטעם למעלה, לשון
 עבר הוא, כגון זה, וכגון (לכל כט ט) ורחל
 באה, (שם לו ז) קמה אלמתי, (רות א טו) הנה
 שבה ובמתך, וכשהטעם למטה הוא לשון

זולק הרקדוק: י בין הגזרים. הטפחא בתיבת הגזרים וכן עיקר. וכ"ה בהללי דלא כדפוסים:

יֵת שְׁלֹמֹאִי וְיֵת קְנֻזָּאִי וְיֵת קַדְמוֹנָאִי:
ב וְאֶת־הַחֲתָנִי וְאֶת־הַפְּרוּזִי
וְאֶת־הַרְפָּאִים: וְיֵת חֲתָנָי וְיֵת
 פְּרוּזָאִי וְיֵת גְּבַרְיָא: **כא וְאֶת־**
הָאִמְרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת
הַגְּרָגְשִׁי וְאֶת־הַיְבוּסִי: וְיֵת
 אֲמֹרָאִי וְיֵת כְּנַעֲנָאִי וְיֵת גְּרָגִישָׁאִי וְיֵת
 יְבוּסָאִי: **ס**

❖ חֲמוּשֵׁי בְּסֵפֶר תַּיִטוֹן ❖

תפסיר רס"ג
 ואלקדמוניין: (כ) ואלחיתנין
 ואלפריזיין ואלשגעא:
 כא) ואלאמוריין ואלכנעאניין
 ואלגרשיין ואליבוסיין
 טז א) ושרי זוגה' אברם. לם
 תלד לה. ולהא אמה מצרייה
 אסמיהא הגר: ב) פקאלת שרי
 לאברם. הודיא קד מנעני אללה
 מן אלולאד. אדכיל אלי' אמתי.
 לעל יבנא ביתי מנהא. פקבל
 אברם פלאם שרי: ג) פאכר'ית
 שרי זוגה' אברהם. הגר

טז * וְשָׂרִי אִשְׁתְּ אַבְרָם

לֹא יִלְדָה לוֹ וְלֵה שִׁפְחָה מִצְרִית וְשִׁמְהָ הָגָר:
 וְשָׂרִי אֶתֶּת אַבְרָם. לֹא יִלְדֵת לֵיהּ. וְלֵהּ אִמְתָּא מִצְרִיתָא וְשִׁמְהָ הָגָר:
ב וְתֹאמַר שָׂרִי אֵל אַבְרָם הִנֵּה־נָא עֲצַרְנִי יְהוָה
מִלְּדַת בְּא־נָא אֶל־שִׁפְחָתִי אוּלַי אֲבַנֶּה מִמֶּנָּה
וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרִי: וְאָמַרְת שָׂרִי לְאַבְרָם. הֵא כָעַן.
 מִנְעַנִי יְיָ מִלְּמִילֵד. עוֹל כָּעַן לֹתֶת אִמְתִּי. מָאֵם אֶתְבְּנִי מִנֶּהּ. וְקַבֵּיל
 אַבְרָם לְמִימַר שָׂרִי: **ג וְתִקַּח שָׂרִי אִשְׁתְּ־אַבְרָם**

• כ"ט"י •

כ ואת הרפאים. ארץ עוג, שנאמר בה מי שאין לו בנים שאינו בנוי אלא הרוס:
 (דכ"ט ג יג) יהוא יקרא ארץ רפאים: **אבנה ממנה.** בזכות שאכניס צרתי לתוך
 פז ששפחה מצרית. בת פרעה היתה. ביתי לקול שרי. לרוח הקודש שבה:
 כשראה נסים שנעשו לשרה אמר מוטב גותקח שרי. לקחתה בדברים אשרוף
 שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה שזכית לדבק בגוף קדוש כזה: **מקץ עשר**
 בבית אחר: **ז אוּלַי אֲבַנֶּה מִמֶּנָּה.** למד על שנים. מועד הקבוע לאשה ששהתה עשר
 זולק הרקדוק: **ג וְתִקַּח שָׂרִי אִשְׁתְּ־אַבְרָם.** אין פסיק בין תיבת שרי לתיבת אשת וכן העיד
 מהר"ם לונזאנו שכ"ה בספרי ספרד:

שמך המור (ג) בא"נא. יש להפריד מעט בקריאה בין התיבות דלא לישתמע בונה.

תפסיר רס"ג

אלמצידיה אמתהא בעד עשר סנין. מן מקאם אברם פי בלד כנעאן. פאעטתהא. אברם זוגהא לתכון לה זוגה: ד) פדכיל אלי הגר וחמלת. פלמא ראת אנאה קד חמלת. האנת סיידתהא (ענדהא: ה) פקאלת שרי לאברם צלמי עליך. אנא אעטיך אמת. פלמא ראת אנאה קד חמלת. הנת ענדהא.

אֶת־הַגֵּר הַמְצִרִית שְׂפַחְתָּהּ
מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשַׁבַּת
אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן
אֶתָּה לְאַבְרָם אִישָׁה לּוֹ

לְאִשָּׁה: ודברת שרי אתת אברם. ית הגר מצריתא אמתה. מסוף עשר שנין. למתב אברם בארעא דכנען. ויהבת יתה. לאברם בעלה ליה לאתנו:

וַיָּבֵא אֶל־הַגֵּר וַתֵּהָר וַתֵּרָא פִּי הָרְתָהּ וַתִּקַּל
גְּבֻרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ: וְעַל לֹות הַגֵּר וְעַד־יָאֵת. וְחֹזֶת אֲרִי עַד־יָאֵת.
וְקַלַּת רְבוּנְתָהּ בְּעֵינֶיהָ: וְתֵאמֶר שָׂרִי אֶל־אַבְרָם
חֲמָסִי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נָתַתִּי שְׂפַחְתִּי בְּחִיקְךָ וַתֵּרָא
פִּי הָרְתָהּ וַאֲקַל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי
וּבֵינֶיךָ: וְאָמַרְת שָׂרִי לְאַבְרָם דִּין לִי עֲלֶיךָ. אָנָּה. יְהִי־בֵית אַמְתִּי לָךְ.

— כס"י —

כשהתפללת להקדוש ברוך הוא מה תתן לי ואנכי הולך ערירי לא התפללת אלא עליך, והיה לך להתפלל על שנינו והייתי אני נפקדת עמך. ועוד, דברך אתה חומס ממני שאתה שומע בזיוני ושותק: אנכי נתתי שפחתי וניי וביניך. כל ביני וביניך שבמקרא חסר, וזה מלא קרי ביה וביניך שהכניסה עין הרע בעבורה של הגר והפילה עברה, הוא שהמלאך אומר להגר הנך הרה, והלא כבר הרתה והוא מבשר לה שתהר, אלא מלמד שהפילה הריון הראשון:

שנים ולא ילדה לבעלה חיב לשא אחרת: לשבת אברם וניי. מגיד שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו מן המנון, לפי שלא נאמר לו (לעיל יב) ואעשך לגוי גדול, עד שיבא לארץ ישראל: ויבא אל הגר ותהר. מביאה ראשונה: ותקל גבורתה בעיניה. אמרה שרי זו אין סתרה בגלויה, מראה עצמה כאלו היא צדקת ואינה צדקת, שלא זכתה להריון כל השנים הללו ואני נתעברתי מביאה ראשונה: כחמסי עליך. חמס העשוי לי עליך אני מטילה הענש.

תפסיר רס"ג

יחכם אללה ביני ובינך: ו) קאל
 להא אברם. הודיא אמתך פי
 ידך. אצנעי ביהא מא חסן
 ענדך. פער'בתהא שרי. חתי
 הרפת מן בין ידיהא:
 ז) פוגדהא מלך אללה עלי
 עין מא פי אלבריייה. עלי
 אלעין פי טריק חגר: ח) פקאל.
 יא הגר אמדי שרי. מן אין גית
 ואל' אין תמצין. קאלת. מן
 בין ידי שרי סיידתי. אנא
 הארבה: ט) וקאל להא מלך
 אללה. ארגעי אל' סיידתך.
 ואסתכדמי תחת ידיהא:
 י) ת'ם קאל להא לאכת'רן

וחזת ארי עדיאת. וקלית בעינהא. ידין
 יי בינא ובינך: ו ויאמר אברם
 אל-שרי הנה שפחתך
 בידך עשי-לה הטוב
 בעיניך ותענה שרי ותברח
 מפניה: ואמר אברם לשרי. הא
 אמתך בידך. עבידי לה דתקין בעינכי.
 ועניתה שרי. וערקת מן קדמהא:
 ז וימצאה מלאך יהוה
 על-עין המים במדבר על-

העין בדרך שור: ואשכחה. מלאכא דיין. על עינא דמיא
 במדברא. על עינא באורחא דחגרא: ח ויאמר הגר שפחת
 שרי אי-מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני
 שרי גברתי אנכי ברחת: ואמר. הגר. אמתה דשרי. מנן
 את אתיא ולאן את אזלא. ואמרת. מן קדם שרי רבונתי. אנא ערקא:
 ט ויאמר לה מלאך יהוה שובי אל-גברתך
 והתעני תחת ידיה: ואמר לה מלאכא דיין. תובי לות
 רבונתך. ואשתעבידי תחות ידהא: י ויאמר לה מלאך
 יהוה הרבה ארבה את-זרעך ולא יספר מרב:

— כס"י —

ו ותענה שרי. הייתה משעבדת בה בקושי: ו לשון אי מזה. איה המקום שתאמר עליו
 ס אי מזה באת. מהיכן באת. יודע הייה. מזה אני באה: ט ויאמר לה מלאך ה' וגוי.
 אלא לתן לה פתח לכנס עמה בדברים. על כל אמירה הייה שלוח לה מלאך אחר.

תפסיר רס"ג

וַאֲמַר לָהּ מִלֵּאכָא דִּינִי. אַסְגָּאָה אַסְגִּי יַת
 בְּנִכִּי. וְלֹא יִתְמַנּוּן מִסְגִּי: **וַיֹּאמֶר**
לָהּ מִלֵּאכָא: יְהוֹה הִנֵּן הָרָה
וְיִלְדֶת בֵּן וְקִרְאת שְׁמוֹ
יִשְׁמַעְאֵל כִּי-שָׁמַע יְהוֹה
אֶל-עֲנִיָּהּ: וַאֲמַר לָהּ מִלֵּאכָא דִּינִי.

נסלק. חתי' לא יחצא מן
 פתירה: יא) וקאל להא. הא
 אנת האמל סתלין אבנא .
 ותסמיה אסמאעיל. אד' סמע
 אללה לצ'עפד: יב) והו יפון
 וחשיא מן אלנאס. ידה פי
 אלפל. ויד אלפל פיה. ובחצרה'
 גמיע אכזתה יספן: יג) פאסמת
 אסם אללה אלמתגלי להא.
 אנת אלטאיק אלנאציר.
 לאנהא קאלת. אנני ראית
 ההנא רחמתך בעד רויאי

הָא אַתְּ מַעֲדִיא וְתִלְיִדִין פֶּר. וְתִקְרַן
 שְׁמִיה יִשְׁמַעְאֵל. אָרִי קִבִּיל יְיָ צְלוֹתֶיךָ:
וְהוּא יִהְיֶה פֶּרָא אֱדָם יָדוֹ

בְּכָל וַיֵּד כָּל בּוֹ וְעַל-פָּנָיו כָּל-אָחִיו יִשְׁכָּן: וְהוּא יִהְיֶה
מְרוּד בְּאִנְשָׁא. הוּא יִהְיֶה צָרִיךְ לְכוּלָּא. וְאִף אִנְשָׁא יְהוֹן צָרִיכִין לִיהָ.
וְעַל אִפִּי כָּל אַחוּהֵי יִשְׂרָאֵל: וְתִקְרָא שֵׁם-יְהוֹה הַדְּבָר
אֵלֶיהָ אַתָּה אֵל רֵאִי כִּי אִמְרָה הַגִּם הַלֵּם
רְאִיתִי אַחֲרַי רֵאִי: וְצִלִּיאַת בְּשֵׁמָא דִּי דְאֵתְמַלֵּל עִמָּה.
אִמְרַת, אַתְּ הוּא אֱלֹהָא חַזִּי כוּלָּא. אָרִי אִמְרַת. אִף אִנְאָ. שְׂרִיתִי חַזִּיא

— רס"י —

לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה:
 יא הנך הרה. כשתשובי תהרי, כמו (שופטים
 יג ז) הנך הרה, דאשת מנוח: וילדת בן. כמו
 וילדת, ודומה לו (ימיס כג כג) ישבת בלבנון
 מקננת בארזים: וקראת שמו. צווי הוא, כמו
 שאומר לזכר (יז יט) וקראת את שמו יצחק;
 יב פרא אדם. אודב מדברות לצוד חיות,
 כמו שכתוב (כא כ כא) ויהי רבה קשת וישב
 במדבר פארן: ידו בכל. לסטים: ויד כל בו.
 הכל שונאין אותו ומתגרין בו: ועל פני כל

אחיו ישכן. שיהיה זרעו גדול: יג אתה אל
 ראי. נקוד חטף קמ"ץ מפני שהוא שם דבר,
 אלוה הראיה, שרואה בעלבון של-עלובין:
 הגם הלם. לשון תימה, וכי סבורה הייתי
 שאף הלום במדברות ראיתי שלוחו
 של-מקום אחרי רואי אותם בביתו
 של-אברהם, ששם הייתי רגילה לראות
 מלאכים, ותדע שהיתה רגילה לראותם
 שהרי מנוח ראה את המלאך פעם אחת
 ואמר (שופטים יג כג) מות נמות, וזו ראתה
 ארבעה פעמים זה אחר זה ולא חרדה:

תפסיר רס"ג

אלשקא: יד) לדיאלך סמית אלביר. ביר אלחי אלנאציר. הודיא הי בין רקים ובין ברד: טו) פולדת הגר. לאברם אבנא. פסמא אברם אבנה. אלדי וולדת לה הגר אסמאעיל: טז) וכאן אברם. אבן סתה ותמאנין סנה. חין וולדת הגר אסמאעיל לאברם: יז א) פלמא צאר אברם. אבן תסעה ותסעין סנה. תגלא לה אללה. וקאל לה אנא אלטאין אלכאפי. אסלך פי טאעתי וכן

בתר דאתגלי לי: יד על-בן קרא לבאר באר לחי ראי הנה בין-קדש ובין ברד: על בן קרא לבירא. בירא דמלאך קיימא אתחזי עליה. הא היא בין רקם ובין חגרא: טו ותלד הגר לאברם בן ויקרא אברם שם-בנו אשר-ילדה הגר ישמעאל: וילידת הגר. לאברם בר. וקרא אברם שום בריה. דילידת הגר ישמעאל:

טז ואברם בן-שמונים שנה ושש שנים בלדת-הגר את ישמעאל לאברם: ואברם בר תמנן ושית

שנין. כד ילידת הגר ית ישמעאל לאברם: ס

יז ויהי אברם בן-תשעים שנה ותשע שנים וירא יהוה אל-אברם ויאמר אליו אני-אל שדי התהלך לפני והיה תמים: והוה אברם בר תשעין ותשע שנין. ואתגלי יי לאברם. ואמר ליה אנא אל שדי.

— כס"י —

של-ישמעאל נכתב. להודיע שהיה בן שלש עשרה שנה בשנמול ולא עבב: יז א) אני אל שדי. אני הוא שיש די באלהותי לכל בריה. לפיכך התהלך לפני ואהיה לך לאלוה ולפטרוך. וכן כל מקום שהוא במקרא פרושו די יש לו. והכל לפי

יד באר לחי ראי. בתרגומו בירא דמלאך קיימא אתחזי עליה: טו ויקרא אברם שם וגוי. אף על פי שלא שמע אברם דברי המלאך שאמר (פסוק יז) וקראת שמו ישמעאל, שרתה רוח הקדש עליו וקראו ישמעאל: טז ואברם בן שמונים שנה וגוי. לשבחו

תפסיר רס"ג

פֶּלַח קִדְמִי וְהוּי שְׁלִים: ב וְאַתְּנָה
 בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבֶּה
 אֹתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד: וְאַתִּין
 קִימִי בֵּין מִימְרֵי וּבֵינְךָ וְאַסְגִּי יָתְךָ לַחֲדָא
 לַחֲדָא: ג וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל-פְּנֵיו
 וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר:
 וּנְפֹל אֲבָרָם עַל אֶפְוֵהוּ. וּמִלִּיל עֲמִיָּה: יי
 לְמִימְרֵי: ד אֲנִי הֵנִה בְּרִיתִי

צחיחא: ב) ואגעל עהדי ביני
 ובינך. ואפתוך ג'א ג'א:
 ג) פוקע אברם עלי וגהה.
 וכאטבה אללה קאילא:
 ד) האנא גאעל עהדי מעד.
 ותכון אבא גמהור אל'אמם:
 ה) ולא יסמי אסמך אב'א
 (קרי: אב'דן) אברם. ויכון אסמך
 אבר'הים לאני געלתך. אבא
 גמהור אל'אמם: ו) ואנמיד ג'א
 ג'א. ואגעל כנך אממא.

אֶתְךָ וְהָיִיתָ לְאֵב הַמֶּזֶן גוֹיִם: אָנָּה. הָא גִזֵּר קִימִי עִמָּךְ.
 וְתִהְיֶה לְאֵב סְגִי עֲמִמִּין: ה וְלֹא-יִקְרָא עוֹד אֶת-שְׁמֶךָ
 אֲבָרָם וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם כִּי אֲב-הַמֶּזֶן גוֹיִם
 נִתְתִּיךָ: וְלֹא יִתְקַרֵּי עוֹד. יֵת שְׁמֶךָ אֲבָרָם. וְיִהְיֶה שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם. אָרִי.
 לְאֵב סְגִי עֲמִמִּין יִהְיֶה: וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד

— רס"י —

ממונרא השכינה, שעד שלא מל לא היה בו
 כח לעמוד ורוח הקדש נצבת עליו, וזהו
 שנאמר בבלעם (צמדכ כד ז) נפל וגלוי עינים.
 בברייתא דרבי אליעזר מצאתי כן: **כ כי אב**
המזן גוים. לשון נוטריקון של-שמו. ורי"ש
 שהיתה בו בתחלה, שלא היה אב אלא
 לארם שהוא מקומו ועבשיו אב לכל העולם,
 לא וזה ממקומה, שאף יו"ד של-שרי
 נתרעמה על השכינה עד שנתוספה ליהושע,
 שנאמר (צמדכ יג טז) ויקרא משה להושע בן
 נון יהושע: ונתתיה לגוים. ישראל ואדום,
 שהרי ישמעאל כבר היה לו ולא היה מבשרו

הענין: **התהלך לפני.** בתרגומו פלח קדמי,
 הדבק בעבודתי: **והיה תמים.** אף זה צווי
 אחר צווי, היה שלם בכל נסיונותי. ולפי
 מדרשו התהלך לפני במצות מילה, ובדבר
 הזה תהיה תמים, שכל זמן שהעלה בך
 אתה בעל מום לפני. דבר אחר והיה תמים,
 עבשיו אתה חסר חמשה אברים שתי עינים,
 שתי אזנים, וראש הגויה שאוסף לך אות על
 שמך ויהיו מנין אותיותיך מאתים ארבעים
 ושמונה כמנין אב'ריך: **ואתנה בריתי.**
 ברית של-אהבה וברית הארץ להורישנה לך
 על ידי מצוה זו: **ג ויפל אברם על פניו.**

תפסיר רס"ג

ומלוך מנך יכ'רגון: ז) ואת'בת עהדי ביני ובינך. ופין נסלך מן בעדך. לאגיאלהם עהדי אלדהר. לאכון לך אלאהא. ולנסלך בעדך: ח) ואעטי לך. ולנסלך בעדך בלד סכנאך. גמיע בלד פנעאן חוז אלדהר. ואכון להם אלאהא: ט) תים קאל אללה לה. ואנת תחפץ עהדי. אנת ונסלך בעדך לאגיאלהם: י) הדיא עהדי אלד'י תחפצ'וה.

וְנִתְּתִיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים

מִמֶּנּוּ יֵצְאוּ: וְאִפִּישׁ יָתְךָ לַחֲדָא לַחֲדָא. וְאִתְּנַנְךָ לְכַנְשָׁן. וּמְלָכִין דְּשַׁלְטִין

בְּעַמְמֵיָא מִנְךָ יִפְקוּן: (שביעי)

וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי בֵּינִי

וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ

לְדֹרֹתֶם לְבְרִית עוֹלָם

לְהִיזוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים

וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ: וְאִקִּים יְת קִימִי בֵּין מִימְרֵי וּבֵינְךָ. וּבֵין בְּנֶךָ בְּתָרְךָ. לְדִרְיָהוֹן לְקִים עָלַם. לְמַהוּי לָךְ לְאֱלֹהֵי. וּלְבִנְךָ בְּתָרְךָ:

וְנִתְּתִי לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ

אֶת כָּל־אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזַת עוֹלָם וְהִיִּיתִי לָהֶם

לְאֱלֹהִים: וְאִתִּין לָךְ. וּלְבִנְךָ בְּתָרְךָ. יְת אַרְע תּוֹתְבוֹתְךָ. יְת כָּל

אַרְעָא דְכְנַעַן. לְאַחְסַנַת עָלַם. וְאַהוּי לְהוֹן לְאֱלֹהֵי: ט וַיֹּאמֶר

אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם וְאָתָּה אֶת־בְּרִיתִי תִשְׁמֹר

אֶתָּה וּזְרַעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתֶם: וַאֲמַר יי לְאַבְרָהָם. וְאִת

יְת קִימִי תִשְׁר. אֶת. וּבִנְךָ בְּתָרְךָ לְדִרְיָהוֹן: ד וְזֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר

תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ הַמּוֹל

— כס"י —

עליו: ז והקמתי את בריתי. ומה היא בחוזה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה: הברית, להיות לך לאלהים: ח לאחזת ט ואתה. וא"ו זו מוסיף על ענין ראשון אני עולם. ושם אהיה להם לאלהים, אבל הדר הנה בריתי אתה, ואתה הוי זהיר לשמרו.

תפסיר רס"ג

ביני ובינכם. ונסלך בעדך. אן
 יכיתתן מנכם כל ד'כר:
 (יא) פאדיא תכיתנון אלקלפה
 מן אבדאנכם. תציר עלאמה
 עהד ביני ובינכם: (יב) ואבן
 ת'מאניה' איאם. יכיתתן כל
 ד'כר מנכם לאגיאלכם.
 אלמולוד פי מנאזלכם.
 ואלמשתרי' לך בת'מן מן כל
 ג'ריב. אלדי' לים הו מן נסלך:
 (יג) ואד' כ'תאנה יכיתן.
 אלמולוד פי ביתך ואלמשתרי'
 לך בת'מן. ויכון עהדי. פי
 אבדאנכם עהד אלד'הר:

לכם כל-זכר: דין קימי דתטרון.
 בין מימרי וביניכון. ובין בנד בתרד:
 מגזר לכון כל דכורא: **ונמלתם**
את בשר ערלתכם והיה
לאות ברית ביני וביניכם:
 ותגזרון. ית בסרא דערלתכון. ויהי לאת
 קים. בין מימרי וביניכון: **ובן**
שמנת ימים ימול לכם
כל-זכר לדרתיכם יליד
בית ומקנת כסף מכל

בן-זכר אשר לא מזרעך הוא: ובר תמניא יומין. יגזר
 לכון. כל דכורא לדריכון. יליד ביתא. וזבין כספא מכל בר עממין.
 דלא מבנד הוא: **המול** | **ימול יליד ביתך ומקנת**
כסף והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם:
 מגזר יגזר. יליד ביתך וזבין כסף. ותהי קימי. בבסרכון לקים עלם:
וערל | **זכר אשר לא-ימול את-בשר ערלתו**

— כ"י —

ימול לשון יפעל כמו יעשה. יאכל: יז יליד
 בית. שילדתו השפחה בבית: ומקנת כסף.
 שקנאו משגלד: יג המול ימול יליד ביתך.
 כאן כפל עליו ולא אמר לשמונה ימים,
 ללמדך שיש יליד בית נמול לאחר שמנה
 ימים, כמו שמפורש במסכת שבת (דף קל"ג):
 יז וערל זכר. כאן למד שהמילה באותו
 מקום שהוא נכר בין זכר לנקבה: אשר לא

ומה היא שמירתו. (פסוק י) זאת בריתי אשר
 תשמרו המול לכם וגו': י ביני וביניכם וגו'.
 אותם של-עכשיו: ובין זרעך אחריך.
 העתידין להולד: המול. כמו להמול כמו
 שאתה אומר עשות, כמו לעשות:
 יא ונמלתם. כמו ומלתם והנו"ן בו יתרה
 ליסוד הנופל בו לפרקים, כגון נ' של-נושך
 ונ' של-נושא. ונמלתם, כמו ונשאתם, אבל

תפסיר רס"ג

יד) ואי רגל אקלף. לא יכיתן אלקלפה מן בדנה. ינקטע ד'לך אלרגל מן קומה. למא פסד' עתדי : טו) תים קאל אללה לאברהים. שרי זוגתך. לא תסמיהא שרי. בל אסמיהא שרה: טז) פאני אבארך פיהא. וארזקך מנהא אבנא. ואבארך פיה ויפון מנה אמם. ומלוך אלשעוב מנה יכ'רגון: יז) פוקע אברהים. עלי וגהה וצ'תך

וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא

מַעֲמִיָּה אֶת־בְּרִיתִי הַפֶּרֶ:

וְעַרְל דְּכוּרָא. דְּלֵא יְגַזֵּר יֵת בְּסָרָא דְּעַרְלָתִיָּה. וַיִּשְׁתַּיְצִי. אֲנָשָׁא הַהוּא

מַעֲמִיָּה. יֵת קִימִי אֲשַׁנִּי: **ס**

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים

אֶל־אַבְרָהָם שְׂרִי אִשְׁתְּךָ

לֹא־תִקְרָא אֶת־שְׁמִי שְׂרִי

כִּי שָׂרָה שְׁמִי: וַאֲמַר יי לְאַבְרָהָם. שְׂרִי אִתְּךָ. לָא תִקְרִי יֵת

שְׁמִי שְׂרִי. אַרִי שָׂרָה שְׁמִי: ט"ז) **וּבֵרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי**

מִמֶּנָּה לְךָ בֵּן וּבֵרַכְתִּיהָ וְהִיְתָה לְגוֹיִם מַלְכֵי

עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ: וַאֲבָרִיךְ יֵתָה. וְאַף אֲתִינ מִנָּה. לְךָ בֶרֶ.

וַאֲבָרְכֶנָּה וְתִהִי לְכַנְשָׁן. מַלְכִין דְּשִׁלְטִין בְּעַמְמֵיָּא מִנָּה יְהוּן: י"ח) **וַיִּפֹּל**

אַבְרָהָם עַל־פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הֲלִבָּן

מֵאֵה־שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם־שָׂרָה הִבַּת תִּשְׁעִים

— כ"ט —

לְכַף בְּיוֹם מִשְׁתָּה שְׁלִי־צַחַק, שְׁהִיו מְרַנְּנִים עֲלֵיהֶם שְׁהִבְיָאוּ אֲסוּפֵי מִן הַשּׁוֹק וְאוֹמְרִים בְּנִינוּ הוּא, וְהִבְיָאָה כָּל אַחַת בְּנָה עִמָּה וּמְנִיקָתָה לֹא הִבְיָאָה, וְהִיא הִינִיקָה אֶת כָּלָם, הוּא שְׁנַאֲמַר (כ"ט) הִינִיקָה בְּנִים שָׂרָה. בְּרֵאשִׁית רַבָּה (נג ט) רְמוּזוּ בְּמִקְצֵת: י"ח) **וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל פָּנָיו וַיִּצְחַק.** זֶה תִירְגַּם אֲנִקְלוּס וְחָדִי, לְשׁוֹן שְׁמִיָּה, וְשִׁלְ־שָׂרָה לְשׁוֹן מְחוּף. לְמַדָּת שְׁאַבְרָהָם הָאֲמִין וְשְׁמָהּ, וְשָׂרָה לֹא

יְמוּל. מְשִׁינִיעַ לְכָלֵל עֲנִשִׁין וְנְכַרְתָּהּ, אֲבָל אֲבִיו אִין עֲנוּשׁ עֲלֵיו פֶּרֶת אֲבָל עוֹבֵר בְּעִשָּׂה: **וּנְכַרְתָּהּ הַנֶּפֶשׁ.** הוּלְךָ עֲרִירִי וּמֵת קוֹדֵם וּמְנוּ: טו) לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמִי שְׂרִי. דְּמִשְׁמַע שְׂרִי לִי וְלֹא לְאַחֲרִים כִּי שָׂרָה סָתֵם שְׁמָהּ, שְׁתָּהָא שָׂרָה עַל כָּל: טז) **וּבֵרַכְתִּי אֹתָהּ.** וּמָה הִיא הִבְרָכָה, שְׁחֻרְרָה לְנַעֲרוּתָהּ, שְׁנַאֲמַר (לְקַמֵּן י"ח) אַחֲרֵי בְלִתִּי הִיְתָה לִי עֲדָנָה: **וּבֵרַכְתִּיהָ.** בְּהִנְקַת שְׂדִים, בְּשִׁנְצֻרְכָּה

תפסיר רס"ג

סרורא. וקאל פי נפסה. הל אבן מאיה סנה יולד. או שרה. אבנה תסעין סנה תלד: יח) פקאל אברהים בין ידי אללה. לית אסמאעיל יחיא מעה בין ידי: יט) פקאל אללה. לכן שרה זוגתך. סתלד לך אבנא. ותסמיה יצחק. ואתבת עהדי מעה. עהד אללהר ולנסלה בעדה:

שנה תלד: ונפל אברהם. על

אפוהי וחדי. ואמר בלביה. הלבר מאה שנין יהא ולד. ואם שרה. הבת תשעין

שנין תליד: ויאמר אברהם

אל-האלהים לו ישמעאל

יחיה לפניך: ואמר אברהם קדם

לוי ישמעאל יתקיים קדמך:

ויאמר אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך

בן וקראת את-שמו יצחק והקמת

את-בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו:

ואמר יי. בקשטא שרה אתתך. תליד לך בר. ותקרי ית שמייה יצחק. ואקים ית קימי עמיה. לקים עלם לבנוהי בתרוהי:

כס"י

אנחנו, (מ"ז ד יד) אבל בן אין לה: וקראת את שמו יצחק. על שם הצחק. ויש אומרים על שם י' נסיונות, וצ' שנה של-שרה, וחי' ימים שנמול, וק' שנה של-אברהם. והקימתי את בריתי למה נאמר, ודרי כבר כתיב (פסוק ט) ואתה את בריתי תשמור אתה ורעך וגוי אלא לפי שאומר (פסוק ז) והקימתי וגוי, יכול בני ישמעאל ובני קטורה בכלל הקיום, תלמוד לומר והקימתי את בריתי אתו, ולא עם אחרים. ואת בריתי אקים את יצחק, למה נאמר, [אלא למד שהיה קדוש מבטן]. דבר אחר אמר ר' אבא מפאן למד קל וחומר בן הגבירה מבן האמה, כתיב (פסוק ט) כי הנה ברכתני אותו והפרייתי אותו והרביתי אותו, זה ישמעאל וקל וחומר ואת בריתי אקים את יצחק: את בריתי ברית המילה תהא מסורה לזרעו של-יצחק:

האמינה ולגלגה. וזהו שהקפיד הקדוש ברוך הוא על שרה ולא הקפיד על אברהם: הלבן. יש תמידות שהן קימות כמו (ט"ז ט כז) הנגלה נגליתי, (ט"ז טו כז) הראה אתה, אף זו היא קימת, ופך אמר בלבו הנעשה חסד זה לאחר מדה שהקדוש ברוך הוא עושה לי: ואם שרה הבת תשעים שנה. היתה כדאי לילד. ואף על פי שדורות הראשונים היו מולדין בני חמש מאות שנה, בימי אברהם נתמעטו השנים כבר ובא תשות כח לעולם, וצא ולמד מעשרה דורות שמנח ועד אברהם שמיירו תולדותיהן בני ששים ובני שבעים: יח לו ישמעאל יחיה. הלואי שיהיה ישמעאל, איני כדאי לקבל מתן שכר בזה: יחיה לפניך. יחיה ביראתך, כמו (פסוק ז) התהלך לפני, פלח קדמי: יט אבל. לשון אמתת דברים, וכן (לקמן טז כ) אבל אשמים

תפסיר רס"ג

כ) ופי אסמאעיל קוד שפעתך. האנא מבארך פיה. ואנמיה ואכת'רה ג'דא ג'דא. אתעי עשר שריפא יולד. ואגעל מנה אמה כפירה: כא) ועהדי את'פתה מע יצחק. אלד'י תלדה לך שרה פי מת'ל הד'א אלוקת. מן אלסנה אלקאבלה: כב) פלמא פ'רג' מן מכ'אטבתה ארתפע נור אללה ען אברהים: כג) פאכ'ד' אברהים אסמאעיל אבנה. וגמיע אלמולודין פי מנזלה. ואלמשתראין בת'מן. כל רגל מן אהל בית אברהים.

וְלִישְׁמַעֲאֵל שְׁמַעְתִּיךָ
הִנֵּה | בְּרַכְתִּי אֹתוֹ
וְהַפְרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי
אֹתוֹ בְּמֵאד מְאֹד שְׁנַיִם-
עָשָׂר נְשִׂאִים יוֹלִיד וְנָתַתִּיו
לְגֹזֵי גְדוֹל: וְעַל יִשְׁמַעֲאֵל קַבִּילִית
צְלוֹתְךָ. הֵא בְּרִיכִית יְתִיה. וְאַפִּישִׁית
יְתִיה. וְאַסְגִּיתִי יְתִיה לַחֲדָא לַחֲדָא. תְּרִי
עֶסֶר רַבְרַבִּין יוֹלִיד. וְאַתְנַנְיָה לְעַם סְגִי:
וְאֶת-בְּרִיתִי אֶקִּים אֶת-

יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה
הָאַחֶרֶת: וְיֵת קִימִי אֶקִּים עִם יִצְחָק. דתל'ד לך שרה לזמנא הדין.
בַּשָּׂתָא אֹחַרְנָתָא: כב) וַיְכַל לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים
מֵעַל אַבְרָהָם: וְשִׁיעִי לְמַלְלָא עֲמִיה. ואסתלק יקרא דיין מעלווהי
דאברהם: כג) וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת-יִשְׁמַעֲאֵל בְּנוֹ וְאֶת
כָּל-יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֶת כָּל-מִקְנֵת כֶּסֶף כָּל-זָכָר
בְּאַנְשֵׁי בֵּית אַבְרָהָם וַיִּמַּל אֶת-בְּשָׂר עַרְלָתָם
בְּעֵצִים הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים:

— כס"י —

כ שנים עשר נשיאם. בעננים יכלו כמו היום. בו ביום שנצטודה ביום ולא בלילה, לא (משלי כה יד) נשיאים ורוח: כב מעל אברהם. נתיירא לא מן הגוים ולא מן הלצנים, ושללא לשון נקיה הוא כלפי שכניה, ולמדנו שהצדיקים מרפבתו של מקום: כג בעצם לא הנחנדהו למול ולקיים מצותו של מקום:

תפסיר רס"ג

פְּכִיתָן אֱלֹקֶלְפָה מִן אַבְדָּאנָהם.
 פִּי דִיאַת דְּלִךְ אֱלִיּוֹם. כְּמָא
 אִמְרָה אֱלֹהִים: כַּד) וְכַאן
 אַבְרָהִים. אַבְן תַּסַּע וְתַסְעִין
 סְנֵה. חִין כִּיתָן אֱלֹקֶלְפָה מִן
 בְּדִנָּה: כַּה) וְאַסְמַאֲעִיל אַבְנָה.
 אַבְן תְּלִיתִי' עֶשֶׂר סְנֵה. חִין
 כִּיתָן אֱלֹקֶלְפָה מִן בְּדִנָּה:
 כו) פִּי דִיאַת דְּאֵלְךְ אֱלִיּוֹם.
 אִכְתִּתָּן אַבְרָהִים. וְאַסְמַאֲעִיל
 אַבְנָה: כז) וְכָל רֶגֶל פִּי
 מְנֻלָּה אֱלִמְלוּדָה פִּי בֵיתָה.
 וְאַלְמִשְׁתַּרִּי בְּתִימֹן מִן כָּל
 גְּרִיב אִכְתִּתָּנוּ מַעֲדָה:

וּדְבַר אַבְרָהָם יָת יִשְׁמַעְאֵל בְּרִיָּהּ. וְיָת
 כָּל יְלִידֵי בֵיתָהּ וְיָת כָּל זְבִינֵי פְּסִיָּהּ.
 כָּל דְּכוּרָא. בְּאַנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם. וְגִזְר
 יָת בְּסָרָא דְעַרְלַתְהוֹן. בְּכַרְן יוֹמָא הָדִין.
 כְּמָא דְמַלִּיל עַמִּיָּה יי: כַּד **וְאַבְרָהָם**
בֶּן-תְּשַׁעִים וְתֵשַׁע שָׁנָה
בְּהַמְלוֹ בֶּשֶׂר עָרְלָתוֹ: וְאַבְרָהָם.
 בְּרַ תְּשַׁעִין וְתֵשַׁע שָׁנִין. כַּד גִּזְר בְּסָרָא
 דְעַרְלַתְהִיָּה: **מַפְעִיר** כַּה **וְיִשְׁמַעְאֵל**
בֶּן-שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה
בְּהַמְלוֹ אֵת בֶּשֶׂר עָרְלָתוֹ:
 וְיִשְׁמַעְאֵל בְּרִיָּהּ. בְּרַ תְּלַת עַסְרֵי שָׁנִין. כַּד גִּזְר. יָת בְּסָרָא דְעַרְלַתְהִיָּה:
 כַּד **בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם וְיִשְׁמַעְאֵל**
בָּנָו: בְּכַרְן יוֹמָא הָדִין. אֶת-גִּזְר אַבְרָהָם. וְיִשְׁמַעְאֵל בְּרִיָּהּ:
 כַּד **וְכָל-אַנְשֵׁי בֵיתוֹ יִלְיָד בְּיָת וּמְקַנַּת-כֶּסֶף**
מֵאֵת בֶּן-נְכָר נִמְלוּ אֹתוֹ: וְכָל אַנְשֵׁי בֵיתָהּ יִלְיָד בֵּיתָא.

וזבני פספא מן בני עממיא. אתגזרו עמיה: פ פ פ

קכו פיסוקים סימן מכנדבי

כס"י

וְיָמַל. לְשׁוֹן וּפְעַל: כַּד בְּהַמְלוֹ. בְּהַפְעֵלוֹ. כְּמוֹ
 (ז) בְּהַבְרָאָם: כַּד בְּהַמְלוֹ אֵת בֶּשֶׂר
 עָרְלָתוֹ. בְּאַבְרָהָם לֹא נֶאֱמַר אֵת, לְפִי שְׁלֹא
 הָיָה חֶסֶר אֵלָא חֲתוּף בֶּשֶׂר, שְׂכַבְר נְתַמְעַף עַל
 יְדֵי תְּשֻׁמִישׁ. אֲבָל יִשְׁמַעְאֵל שְׁהִיָּה יֶלֶד הַזֶּקֶק
 חֲסָר חֲסָר וּפְעַל: כַּד נִמְלוּ אֹתוֹ. הַמ"ם דְּגוּשָׁה בַּעֲבוּר נו"ן הַנִּפְעַל (מַהֲרִי"ב):

חסלת פרשת לך לך

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּחַר, בְּנְבִיאִים טוֹבִים. וְרָצָה
בְּדְבָרֶיךָ, הַנְּאֻמִּים בְּאֵמֶת. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה,
בְּמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ. וּבְנְבִיאֵי, הָאֵמֶת וְהַצְדִּיק: (אמ)

הפטרה דלך לך

בישעיה סימן מ

וְאֵל-מִי תִדְמִיּוּנִי וְאִשׁוּהָ יֹאמֶר קְדוֹשׁ: וּלְמִן תִּדְמֹן קְדָמִי,
וְתִשׁוּן. יִימַר, קְדִישָׁא: ב שְׂאוּ-מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי-
בָרָא אֱלֹהֵי הַמּוֹצִיא בְּמִסְפָּר עֲבָאִם לְכֻלָּם בְּשֵׁם יְקָרָא
מֶרֶב אוֹנִים וְאִמְיִן פֶּחַ אִישׁ לֹא נֶעְדָּר: זְקוּפוּ לְרוּמָא עֵינֵיכֶן
וְחֻזּוּ לְמַדְחַל, קְדָם מִן דְּבָרָא אֱלִין. דְּאִפִּיק בְּמִנְיָן, חִילֵי שְׂמִיָּא. לְכַלְהוֹן,
בְּשִׁמְהֵן קְרִי. מְסַגֵּי גְבוּרָן, וְתִקּוּף חֵיל. חַד מְסַדְרִיהָ, לֹא מֵתַעֲכַב: ג לְמָה
תֹּאמַר יַעֲקֹב וְתִדְבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרְהָ דְרַבִּי מִיְהוּהָ
וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפְּטֵי יַעֲבֹד: לְמָא תִימַר, יַעֲקֹב. וְתַמְלִיל, יִשְׂרָאֵל.
מִטְמַרָא אוּרְחֵי, מִן קְדָם יי. וּמִן קְדָם אֱלֹהֵי, דִּינֵי יַעֲדֵי: ד הֲלוֹא יִדְעַת
אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם | יְהוּהָ בּוֹרָא קַצּוֹת הָאָרֶץ
לֹא יִיעַף וְלֹא יִיגַע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ: הֲלֹא יִדְעַתָּא, אִם לֹא
שָׁמַעְתָּא. אֱלֹהֵי עֲלָמָא יי, דְּבָרָא יְסוּדֵי אַרְעָא. לֹא בְעַמְל, וְלֹא בְלִיאָן.
לִית סוּף, לְסַכְלָתְנֹתִיהָ: ו נִתְּן לִיעַף פֶּחַ וְלֵאֵין אוֹנִים עֲצֻמָּה
יְרַבָּה: זְהִיב לְצַדִּיקָא דְמִשְׁלַחֵן לְפַתְגְּמֵי אוּרִיתִיהָ, חֲכַמָּא. וְלַדְלִית
לְהוֹן תִּקּוּף, נִכְסִין מְסַגֵּי: ח וַיַּעֲפוּ נְעָרִים וַיִּגְעוּ וּבַחֲוָרִים כְּשׁוֹל
יִכְשִׁלוּ: וּשְׁתַּלְהוֹן עוֹלִימִין חֲבִיבִין, וְלֵאֲוֹן. וְרוּקֵי רְשִׁיעֵיָא, אֲתַקְלָא
יִתְקַלּוּן: ט וְקוּי יְהוּהָ יַחֲלִיפוּ כֹחַ יַעֲלוּ אֲבַר פְּנִשְׁרִים יְרוּצוּ
וְלֹא יִיגְעוּ יִלְכוּ וְלֹא יַעֲפוּ: ו דְּסַבְרוּ לְפָרְקָנָא דִּי יִתְפַּנְשׁוּן מִבִּינֵי
גְלוּתְהוֹן, וַיִּסְפוּן חֵיל. וַיִּתְחַדְתוּן לְעוֹלִימוֹתְהוֹן כְּצֻמוֹת, דְּסָלִיק עַל גְּדַפֵּי

נשרין. ירהטון, ולא ילאון, יחבון, ולא ישתלהון: ה החרישו אלי
 איים ולאמים יחליפו כח יגשו אז ידברו יחדו למשפט
 נקרבה: אציתו למימרי, נגון, ומלכון, ייספן חיל. יתקרבו, בכין
 ימללון, כחדא, לדינא נתקרב: ט מי העיר ממזרח צדק
 יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר
 חרבו כקש נדר קשתו: מן איתי בגלאי ממדנחא, אברהם בחיר
 צדקא. בקשוט, קרביה לאתריה. מסר קדמוהי עממין, ומלכין תבר.
 רמא כעפרא קטילין, קדם חרביה, כקשא רדפנון, קדם קשתיה:
 י ירדפם יעבור שלום ארח ברגליו לא יבוא: רדפנון, עדא
 שלם. חלת אורח ברגלוהי, לא עלת: יא מי-פעל ועשה קרא
 הדרות מראש אני יהוה ראשון ואת-אחרנים אני-הוא:
 מן אמר אלין, קים אמר ועבד. דסדר דריא, מלקדמין. אנא יי ברית
 עלמא מבראשית אף עלמי עלמא, דילי אנון, ובר מני, לית אלה:
 יב ראו איים ויראו קצות הארץ יחדו קרבו ויאתיון:
 חזו נגותא, וידחלון. דבסיפי ארעא, יזועון, יתקרבו, וייתון: יג איש
 את-רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק: גבר ית חבריה, יסעדון,
 ולאחיהי, יימר תקף: יד ויחזק חרש את-צרף מחליק פטיש
 את-הולם פעם אמר לדבק טוב הוא ויחזקהו במסמרים
 לא ימוט: הלא יפחתון בעובדיהון דמתקיף נגרא, עם קינאה. מחי
 בפטישא, עם דמטפח בקרנסא זמנא. אמר על דבקא, תקין הוא,
 ומתקיף ליה במסמרין, דלא יעטלי: טו ואתה ישראל עבדי
 יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אהבי: ואת, ישראל עבדי.
 יעקב, דאתרעיתי כך, זרעיה, דאברהם רחמי: טז אשר החזקתיך

זולק הדקדוק: כקש נדר. הדל"ת קמץ, וכ"ה במוסרה ומסיר עלה תלת:

שמון דבור (ט) קרבן. הקמץ חטף ולכן השוא שברי"ש נח.

מִקְצוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיהָ קְרֹאתֶיךָ וְאָמַר לְךָ עֲבָדֶי-
 אֶתָּה בְּחַרְתֶּיךָ וְלֹא מֵאֲסֹתֶיךָ: דְּקָרִיבְתָּךְ, מְזַרְעֵית אֲרַעָא.
 וּמְמַלְכוּתָא, בְּחַרְתָּךְ. וְאָמַרְתָּ לְךָ, עֲבָדֵי אֶתְּךָ אֶתְרַעִיתִי בְּךָ, וְלֹא אֲרַחֲקֶנְךָ:
 ה' אֱלֹהֵי תִירָא כִּי עֲמַדְ-אֲנִי אֱלֹהֵי-תִשְׁתַּע כִּי-אֲנִי אֱלֹהֵיךָ
 אֲמַצְתֶּיךָ אֶף-עֲזַרְתֶּיךָ אֶף-תִּמְכַתֶּיךָ בִּימִין עֲדָקִי: לֹא
 תִּדְחַל, אֲרִי בְּסַעֲדָךְ מִימְרִי. לֹא תִתְבַּר, אֲרִי אֲנָא אֱלֹהֶךָ. אֶתְקַפְנֶךָ, אֶף
 אֲסַעֲדֶנְךָ. אֶף אֲחַדְנֶךָ, בִּימִין קִשְׁטִי: יח הֵן יִבְשׁוּ וַיִּכְלְמוּ כָּל
 הַנְּחָרִים בְּךָ יִהְיוּ כְּאֵין וַיֵּאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבְךָ: הָא יִבְהַתְנוּ,
 וַיִּתְפַּנְעוּ. כָּל עַמְמַיָּא, דְּהוּוּ מִתְגַּרְן בְּךָ. יְהוּן כְּלָמָא וַיִּיבְדוּן, אַנְשֵׁי דִינְךָ:
 יט תְּבַקְשֶׁם וְלֹא תִמְצָאֵם אַנְשֵׁי מִצְתָךְ יִהְיוּ כְּאֵין וּכְאִפְס
 אַנְשֵׁי מְלַחְמָתְךָ: תִּבְעֵינוּן, וְלֹא תִשְׁכַּחְנוּן. לְאַנְשֵׁי מִצְוֹתְךָ. יְהוּן
 כְּלָמָא. וּכְלָא מְדַעֵם גְּבַרִין דְּהוּוּ מִתְגַּרְן, לְמַעַבְד עֲמַךְ קָרִב: כ' כִּי אֲנִי
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִחֲזִיק יְמִינְךָ הָאָמַר לְךָ אֱלֹהֵי תִירָא אֲנִי
 עֲזַרְתֶּיךָ: אֲרִי אֲנָא. יי אֱלֹהֶךָ, מִתְקִיף יְמִינְךָ. דְּאָמַרְתָּ לְךָ, לֹא תִדְחַל,
 מִימְרִי בְּסַעֲדָךְ: כ"א אֱלֹהֵי תִירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מְתִי יִשְׂרָאֵל
 אֲנִי עֲזַרְתֶּיךָ נְאֻם-יְהוָה וְגֵאלְךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: לֹא תִדְחַלְוּן,
 שְׁבַטֵיָא דְּבֵית יַעֲקֹב. זִרְעֵיתָא, (י"ג זִרְעֵיתָא) דְּבֵית יִשְׂרָאֵל. מִימְרִי
 בְּסַעֲדָכּוֹן, אָמַר יי וּפְרִיקְכוֹן, קְדִישָׁא דִּישְׂרָאֵל: כ"ב הִנֵּה שְׁמֹתֶיךָ
 לְמוֹרְגַ תְּרוּן חֲדָשׁ בְּעַל פִּיפּוּת תְּדוּשׁ הָרִים וְתִדְק
 וְגִבְעוֹת כַּמִּין תְּשִׁים: הָא שְׁוִיתְכוֹן. לְמוֹרְגַ תְּקִיף חֲדַת.
 מְלִי, סַמְפוּרִין. תְּקַטִּיל בְּעַמְמַיָּא, וְתִשְׁיַצֵּי. וּמְלַכּוּתָא, כְּמוֹצָא תְּשׁוּי:
 כ"ג תִּזְרַם וְרוּחַ תְּשָׂאֵם וְסַעֲרָה תְּפִיץ אֶתְּם וְאֶתָּה תִּגְיֵל
 בִּיהוָה בְּקְדוּשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל: תִּדְרִינוּן, וְרוּחָא תִּטּוּלְנוּן.

זלך הדקדוק: ט' מקצות. אין בקו"ף דגש גם בירושלמיים (והשוא נח) י' אל-תשתע. התי"ו
 קמץ גם בירושלמיים:

ומימרי בעלעולא לקשא, יבדר יתהון. ואת, תבוע במימרא דיין.
 בקדישא דישראל, תשתבח: בר העניימ והאביונים מבקשים
 מים ואין לשונם בצמא נשתה אני יהוה אענם אלהי
 ישראל לא אעזבם: ענותניא וחיכינא. דמחמדין לא לפנא הא
 כצהיא למיא, ולא משכחין. רוחהון, בסגופא משלהיא. אנה יי, אקביל
 צלותהון. אלהא דישראל, לא ארחיקנון:

(גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמייה, קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמא רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם,
 ולעלמי עלמיא:

ירא

דדו
 לנחת שבת
 ושני וחמישי

יח = וירא אליו יהוה
 באלני ממרא והוא ישב
 פתח האהל פחם היום:
 ואתגלי ליה יי. במישרי ממרא. והוא.
 יתיב בתרע משפנא פמיחס יומא: וישא עיניו וירא

תפסיר רס"ג

יח א) ותגלי ליה אלה. פי מרג'
 ממרא. והו גאלס עלי באב
 אלכ'בא ענד חמא אלנהאר:
 ב) פרפע עינאה וראי.

— כס"י —

הוא שב ואני אעמד, ואתה סימן לבניך.
 שעתיד אני להתיצב בעדת הדיינים והן
 יושבין, שנאמר (תהלים פג ב) אלהים נצב
 בעדת אל: פתח האהל. לראות אם יש
 עובר ושב ויכניסם בביתו: פחם היום.
 הוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה

יח 6 וירא אליו. לבקר את החולה. אמר
 רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו ה'ה.
 ובא הקדוש ברוך הוא ושאל בשלומו:
 באלוני ממרא. הוא שנתן לו עצה על
 המילה, לפיכך נגלה עליו בחלקו: ישב. ישב
 כתיב, בקש לעמוד, אמר לו הקדוש ברוך